

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

□■□■□

ОТВАРАЊЕ ТРГА ОД КЊИГЕ
21. 07. 09.

У славу вијека од стварања пјесме "Санта Марија де ла Салуте" једне од најузвишенијих пјесама наше љубавне лирике "космичке химне склада, љубави и љепоте" како је писао Љубомир Симовић, Трг од књиге је казујући брижљиво бирану поезију **Бранка Миљковића, Бранка В. Радичевића, Стевана Раичковића, Ива Андрића, Гарсије Лорке, Мике Антића, Бране Петровића**, па и славну "позницу" **Лазе Костића**, започео драмски умјетник **Витомир Вицо Дардић**, уз музичку пратњу маистра **Уроша Дојчиновића... Концерт насловљен "Музичко путовање у свет"** дао је више него упечатљив позитиван тон свечаности отварања новског сајма књига.

Бесједа на отварању – Проф. др Ратко Божовић

КЊИГА ОСТАЈЕ НЕЗАМЈЕНЉИВА

Аналитичари културе сматрају да је Гутембергова галаксија увелико уморна. Други тврде да је уморена. То је већ екстремно мишљење које је неприхватљиво. Ипак, мора се признати да је у великој мјери темељну „цивилизацију књиге“ данас замијенила експанзивна „цивилизација слике“. Настала посредством техничког ума и технократско-позитивистичке свијести, савремена култура оставља за собом принцип стваралачког индивидуалитета, а њену комуникацију прате процеси стандардизације, унификације и стереотипности. У тој култури најприсутнија је неподношљива безначајност постојања.

Правећи јасну разлику између масовне и индивидуалне културе, Андре Малро разликује културу „за све“ и културу „за сваког“. Опредјељује се за културу „за сваког“. То је она култура која би водила рачуна о својствима индивидуе и њеном индивидуалитету. Малро се очигледно залагао за цивилизацију књиге, а не за масовну и колективну културу. У сваком случају, у времену садашњем, мијења се стил људског комуницирања и скала

вриједности. Масовни медији и нове технологије већ су одиграли пресудну улогу не само у напуштању традиционалне културе, него и у стварању њене визуелне наследице, коју су некритички прихватиле генерације које долазе. Ту је већ наговијештен опасан дисконтинуитет у пољу вриједности.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Лако је доказати да интернет не може постати довољна и адекватна замјена за књигу, коју долазеће генерације све мање прихватају и све мање читају!

Показало се да је и књига угрожена свјетском кризом, па и кризом концепата либералног капитализма, у коме се догодило да економске вриједности имају не само средишњу улогу него да потискују све друге вриједности. Потрошња се и није доживљавала као средство већ као циљ, а профит као једина вриједност. На тај начин, стил живљења усмјерен је на то да се обликује потрошачко друштво и да се обезбиједи стварање „конзумента“, а не слободног грађанина, човјека слободе, који би био најближи својој људској суштини. Спорна је и љествица вриједности у којој је дошло до ишчезавања трајних, универзалних и моралних вриједности. У питању је криза смисла. Савремени човјек се суочио са свијетом без компаса и са свијешћу без смисла за смисао.

А наша транзиција обзнанила је ентропију вриједности. Увелико се разбашкарио фолклорни примитивизам, дух паланке и провинцијализам затвореног друштва. И даље живимо у култури у којој је присутна застарјела свијест и опсјенарска псеудоисторија. А хаотична стварност поломила је сопствено огледало. То је један од разлога што је примат задобила тривијална естрада, која је постала прибјежиште вулгарног кича у коме су доминантне свјетлуцаве лажи, слијепило ума и уморство савјести. Сензационализам, популизам и конзумеризам подилазе свијету ниског укуса и ниских мотива. Естрада надмоћно влада и гута све вриједности, све их потчињава својој утилитарној реализацији, која је лишена и етике и естетике. Колико је естрада све подредила својој халабуци, показује мјесто књиге у медијима и у јавном пољу. То мјесто, ако и постоји, оно је узгредно, на маргини и споредно. Није бољи ни положај критике, која је Ахилова пета наше културе. У друштву оскудице и библиотеке као светилишта читатељства и професионално издаваштво у великим су финансијским невољама, у големим су тешкоћама. У таквим околностима није довољно прегалаштво књигољубаца и вјерних читалаца. Лакоћа гашења књижара - парадигматично је. Није проблем издаваштва само то што је смањена његова продукција него што је на несигурним ногама, што се не опоравља. Било би зато нормално да држава у свим околностима подржи издаваштво доброг смјера и помогне публикување вредних књига. То би била њена обавеза и за садашњост и за будућност.

Поред свих епохалних промјена, савремени свијет, ипак, није заборавио књигу. Зна се да су у њој садржани трезори мудрости, љепоте и истине. Све што се тиче духа и креативности, што тражи уточиште у творачкој слободи и тајновитој истини, остаје у ријечима које се удомљују у књигама. Зато се може рећи да без чаробнице - књиге нема цјеловитијег откривања човјекове суштине, његове сложености и тоталитета његовог постојања. Доиста, није најсрећнија околност што живимо у времену у коме је најприсутнији Музилов „Човјек без својстава“, биће кога „покрива“ улога или функција, а не човјек.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Ако се и не буде доводило у питање значење књиге, остаје готово несавладива стратегија како да се, умјесто лоших, читају добре књиге. А постоје добре и најбоље књиге, штампају се осредње и мало вриједне творевине, али и рђаве и штетне књиге, баш као што постоје рђави људи и минорни књигописци. Није тешко препознати и околности у којима књига умјесто да слиједи логику свога позвања, да раскринкава шунд и сама се реализује као шунд. Тада се књига изједначава са робом, што значи да тржишни критеријум постаје мјера њеног вредновања. То је у најмању руку неприхватљиво јер књига није роба на тржишту већ специфична вриједност која се најмање може мјерити тржишним аршином. Стваралачка вриједност и профит нијесу у корелацији. Стога књига не би смјела да упадне у мреже естрадног спектакла и приземног комерцијализма. У сваком случају, највредније су књиге које досежу истину о човјековој егзистенцији, послије чијег читања постајемо бољи и богатији.

Чин читања није операција пасивног прихватања садржаја. Они који не читају, и они који безвољно читају, припадају равнодушном свијету. Иво Андрић је рекао да остати равнодушан према књизи значи лакомислено осиромашити свој живот. Тешко је повјеровати да ће књигу било што друго и у будућности моћи замијенити. Она је била, и сада је, атрибут човјекове слободе, свијести и сазнања. У њој је сабрано највредније искуство покољења и човјекова творачка меморија. Одбрана књиге чин је слободе и претпоставка да се исказе умно збивање у човјеку. Стога је поново актуелна Милтонова мисао: „Убити књигу, исто је што и убити човјека“. А зна се да је послије спаљивања „неподобних“ књига слиједила смртоносна историја и безумни терор.

Све више се говори о кризи књиге, али изостаје суштински одговор – шта је узрок те кризе? Чини се, ипак, да су најближи ваљаном одговору они истраживачи који су покушали да проникну у драму савременог људског постојања, у коме човјек остаје „без значења“ а књига престаје да буде „кључ духа“. Логичан је тада закључак да не постоји само криза књиге него и криза човјека. Поред тога, књига ће, свакако, усавршавати и своје комуникативне могућности и свој утицај. Чиниће то уз помоћ нових технологија и стваралачког новаторства.

У размени духа, мисли и идеја, књига остаје - незамјенљива! Она је цивилизацијска константа вриједности и енергија слободе. Њена супстанца ће и у будућности успостављати у личности равнотежу између несвјесног и свјесног, између ирационалног и рационалног, између имагинарног и стварног, између субјективног и објективног, између сна и јаве. Она је вјечна.

А херцеговски Трг од књиге опстаје као дио богатог културног континуитета овог знаменитог града и његовог савременог идентитета. Зато су ствараоци ове љетне чаролије пошли од девизе: Бирајте друштво, дружите се с књигама. То је пут до себе непознатог, до својих најбољих могућности и креативних потенцијала.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

□■□■□

**Поздравна ријеч - Дејан Мандић, предсједник Општине
Херцег-Нови**

ЦИО ГРАД КАО БИБЛИОТЕКА

Од вечерас Херцег Нови ће бити једна велика библиотека у којој ћемо заједно уживати, издавачи, књижевници, читаоци.

Поштоваћемо мото овогодишњег Међународног сајма књига „Бирајте друштво, дружите се са књигама“ са задовољством и уз прави избор.

У то име добродошли на Трг од књиге, једну од манифестација са којом се Херцег Нови поноси.

Добродошли у Херцег Нови, град који одвајкада окупља људе вјеште писању и сликању, људе лијепе ријечи и стиха, људе широке и богате душе.

Један град није само велики по свом обиму, по љепоти својих кућа, већ прије свега по легендарном ореолу који му је створио људски дух за његову историју ,за његову флору, за његове улице и шеталишта, за његове људе и атмосферу на његовим трговима. И зато се Херцег Нови мора вољети по правилу, а не по изузетку, како је једном рекао један пјесник.

Херцег Нови то све чини посебним. Примјетили су то и многи књижевници, од Пјера Лотија, Његоша, Ненадовића, Валтазара Богишића, Алексе Шантића, Сима Матавуља, Ива Андрића, Зука Цумхура, Лазара Сеферовића и многих других, да их више не набрајам.

И не престаје да инспирише и привлачи, те смо због тога сваке године поново овдје.

Останите код нас дуго, срећни, здрави и задовољни и стално нам се враћајте у знак признања и захвалности организаторима да су вјешто и зналачки окупили велики број издавача и ствараоца.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

МЕЂУНАРОДНА ЕДИЦИЈА „100 СЛОВЕНСКИХ РОМАНА“
(АРХИПЕЛАГ - Београд)

Желидраг Никчевић, књижевни критичар

ВРТЛОЗИ СЛОВЕНСКОГ СВИЈЕТА

По свему епохалан издавачки пројекат (по обиму посла који подразумева-посао селекције, уређивања књига, њихове продукције, даље пропаганде и књижевне судбине) али и по ефектима које може имати за књижевност и за културе словенских земаља - "100 СЛОВЕНСКИХ РОМАНА" први је промовисан на овогодишњем Тргу од књиге.

Чули сте да тај подухват, пројекат „100 словенских романа“, представља тренутно најважнији посао Форума словенских култура, озбиљне међународне организације, а идеја је да свака од тих земаља изабере 10 својих најбољих (репрезентативних) романа од пада берлинског зида наовамо, па да се онда све то преведе на осталих десет словенских језика и онда међусобно размијени, да сви имају све, са идентичним дизајнерским и продукцијским квалитетом.

Г-дин Божовић ће вам, као директан учесник, сигурно подробније описати како је идеја настала, како је организована, докле се стигло у реализацији посла, јер је његова кућа „Архипелаг“ извођач радова у Србији, дакле национални издавач, а помало је одговоран и за избор српских представника.

Ја нисам одговоран, па могу мало слободније да се осврнем на читаву ствар, мада знам да ћемо у главним цртама бити сагласни.

Које су то главне црте? Прокламовани циљ пројекта „100 словенских романа“ јесте, у првом реду, међусобно упознавање књижевности и култура словенског свијета, подстицање међусобног превођења словенских књижевности и култура, као и осмишљено и репрезентативно представљање најбољих израза модерног словенског романа на великим свјетским језицима. Такође, важан циљ пројекта „100 словенских романа“ јесте и стварање нове генерације преводилаца са словенских језика.

И томе се заиста нема шта приговорити. Напротив. Сви знамо да је међусобно упознавање понекад најпотребније и најдрагоцјеније баш кад су у питању комшије и сродници. Сви ми волимо да кажемо „велика словенска књижевност“, обично притом мислећи на неколико славних имена, руских или пољских, или сопствених, имена одавно канонизованих и у словенском свијету и преко његових граница, а кад нас неко припита за савремену ситуацију, онда смо већ мање речити. Много мање имена пада нам на памет, деси се да побркамо нације, о насловима да и не говоримо.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

У последње вријеме, кажу, много је више, рецимо, латиноамеричких ТВ серија урезано у наше памћење, него словенских бестселера.

Како је дошло до тога? Не бих да генерализујем, али је чињеница да се након пада берлинског зида тај наш словенски свијет, па и његова књижевност наравно, нашао у једном страховитом историјском вртлогу, са повишеном температуром, у транзицији за коју је готово свуда било карактеристично енергично окретање према западу. Тамо, према западу, били су упрти сви погледи, сви су некако покушавали да се тамо препоруче и наметну и отуда је очекивано признање за уложени труд. Можда то звучи прегрубо, али мислим да би се могло доказати, не само геополитички, него и са књижевног аспекта.

Напросто, тим земљама и тим језицима и тим књижевностима била је врло важна таква афирмација, и сви су то радили самостално, што независније, гледајући да уопште не личе на окружење, што је опет један комични парадокс, јер нас је управо тај напор обједињавао, тај покушај да се представимо као нешто друго, као разлика, чинио нас је истим.

Углавном, десило се да врло сродни народи и сродне књижевности прођу кроз један период, четврт вијека, углавном не обраћајући пажњу на оно што се дешава у комшилуку, као да ту нема шта да се види или научи.

И зато је овај подухват размјене најбољих романа толико драгоцјен, да се види шта је ко у међувремену писао. И како је писао. Ја не знам, наравно, и нико то сада не може знати, али било би занимљиво ако се испостави да су, после толико труда око самосталности, разлике минималне, да сви личе једни на друге много више него што су то жељели. То би нас могло непријатно изненадити.

Српски избор, то је оно што људе највише занима. Десет изабраних романа, дакле 10 најбољих, то звучи јако претенциозно. Око тога је апсолутно немогуће постићи консензус, не само широки, јавни, него ни онај најужи, елитни. Српски ПЕН центар је образовао петочлану селекторску комисију која је, после двогодишњег рада, половином априла 2008. године саопштила избор 10 српских романа који ће бити објављени у оквиру едиције. Давид Албахари, Пијавице, Светислав Басара, На Граловом трагу, Горан Петровић, Ситничарница код срећне руке, Радослав Петковић, Судбина и коментари, Владимир Тасић, Опроштајни дар, Ласло Блашковић, Мадонин накит, Срђан Ваљаревић, Комо, Драган Великић, Руски прозор, Вида Огњеновић, Кућа мртвих мириса, Светлана Велмар Јанковић, Лагум.

Ја бих, рецимо, од ових 10 изабрао 5, или 6, рећи ћу и којих, али не бих тачно знао које да додам. Имате одличне живе писце, а то је важан критеријум, да је писац жив, који у датом периоду нису написали одличан роман. Случај Павић. Имате, рецимо, врло доброг писца, са неколико врло добрих романа, али некако нису за првих 10. Или имате човјека који је написао фантастичан роман, а селекторска комисија таман завршила посао. Случај Владимир Кеџмановић. Сјутра ће бити овдје, на тргу. И тако даље.

Углавном, пошто нема идеалног избора, може се рећи да је овај солидан. Албахари, Басара и Горан Петровић јесу стубови савремене српске прозе. Ту нема спора. Владимир Тасић и Ласло Блашковић јесу врло

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

даровити људи, врло интелигентни и писмени, мени је то јако занимљиво, а некеме вјероватно није нимало. За Петковића и Великића мислим да су доста прецијењени, први је рецимо високи стандард, други осредњи. Умјесто Ваљаревића ту је мирне душе могао бити Зоран Ђирић. Вида Огњеновић и Светлана Велмар Јанковић нису моји омиљени писци, али објективно јесу ту негдје при врху.

Е сад, проблем је можда у томе што ми најчешће имамо неку нејасну и аргументима неподупрту представу о квалитету српског романа. Мислимо да смо нешто посебно, да смо лидери у региону, али кад ставите карте на сто, то јест кад треба навести 10 конкретних имена и наслова, не иде, није лако. Или, с друге стране, понекад чујемо: нема ту више правог квалитета, ништа то није озбиљно као некад, а притом немамо увид у материјал, не читамо оно што се данас пише или нисмо спремни да изнесемо и бранимо критеријуме на основу којих вршимо поређења.

У сваком случају, бар до сада је било тако: савремена српска проза има шта да каже и има шта да понуди читаоцу, чини ми се да су и наше комшије на извјестан начин признавале да из српског правца увијек допиру оригинални, моћни приповједачки гласови.

Кад књиге почну да излазе, видјећемо каква је ситуација код осталих. И имаћемо, што је врло важно, све то на лијепом српском језику. А неко је већ рекао да преведена књижевност припада језику и култури на који је преведена, бар онолико колико и свом изворном контексту. Бићемо, значи, богатији за стотинак вриједних романа, што није мала ствар, бићемо много боље информисани о стању на терену у словенској прози, а не само о поменутих ТВ серијама, у којима, што неко рече, мексички богаташи плачу како би наша сиротиња могла да се радује.

Гојко Божовић: уредник Архипелага

ИНТЕНЗИВИРАЊЕ КУЛТУРНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ

Послије пада Берлинског зида словенски народи заправо нису хтели да говоре језиком разумевања, свеједно којим језиком да говоре и управо је то био један од разлога због којих је покренут пројекат „Сто словенских романа“.

Пројекат "Сто словенских романа" је замишљен у оквиру Форума словенских култура као једне међународне асоцијације која окупља читав низ институција из источне, централне и средње Европе, и која подразумева читав низ културних активности. Едиција „Сто словенских романа“ је прва књижевна активност овог форума који је више познат по својим позоришним, филмским, музичким или ликовним активностима од којих су неке имале врло озбиљне одјеке у врло широкој европској јавности.

Идеја да се покрене едиција „Сто словенских романа“ је заправо зачета у том неразумевачу, у тој потреби да се успостави ближа и боља веза између

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

култура и књижевности које би требало да буду сродне већ по чињеници да говоре блиским и у много чему сличним, у нечему и истим језицима. Али, као да то није било довољно да се те књижевности и културе боље разумеју, да се дијалог који би требало да постоји у култури и књижевности пресели и у одређене области друштва или политике. Пошто тог дијалога није било онда је ова идеја и едиција „Сто словенских романа“ заправо настојање да се такав дијалог најпре започне у књижевности и култури а да он потом постане природан део многих друштвених облика и жанрова.

Утолико није случајно што пројекат „Сто словенских романа“ обухвата најбоље романе написане на неком од словенских језика после пада Берлинског зида. Сва друштва источне Европе обједињује заправо у том периоду искуство транзиције, дакле-нужне, велике историјске промене која подразумева и питање економије, и питање политике, и питање идеолошких образаца, и питање културе и најдубљих могућих структурних промена које једно друштво могу задесити у одређеном историјском часу. И у тим променама друштва на истоку Европе су се наша у једном помало безваздушном стању; она су се определила за одређене економске или политичке промене, али у много чему су заправо културне промене заостајале или их није ни било, и готово да не постоји ни једна земља на истоку Европе која има осмишљену целовиту и заокружену културну политику. А показује се и на овом примеру да заправо кључни проблеми који постоје у тим друштвима не могу бити само решени у зони економије или у зони политике, него да би креативна машта, културна политика, културне оспособљености, књижевна умећа и уметничка умећа уопште, могла заправо да осмисле одређене способности и да дају одређену врсту решења која би могла да буду примењива и у другим друштвеним областима.

Настојећи да се у том периоду када су замрле нити комуникације између земаља које су суседне, између земаља које по правилу говоре сличним или истим језицима, показује се да у том периоду, осим духа транзиције, постоји дух пустоши- неколико земаља је нестало, настале су неке нове земље, нека од тих рођења нових земаља била су запечаћена врло суровим, крвавим ратовима.

У овом часу, када се осврнемо иза себе, видимо заправо да постоји неколико врло озбиљних проблема да се оваква едиција реализује; готово да ни са једног словенског језика нема довољно преводилаца...и наравно, није ништа боље ни када је реч о преводиоцима српске књижевности у тим земљама, што само сведочи о непостојању културне и књижевне комуникације као нужног, нећу рећи и довољног, услова да постоји свака друга врста комуникације - од оне која је приватна до оне која је друштвена, официјелна, политичка.И ова едиција „Сто словенских романа“ полази од једне премисе која стоји на унутрашњим корицама сваке од ових књига;она каже-„чека нас узбудљива интелектуална авантура без предвидљивих одговора“, и заправо покушавамо да до тих одговора дођемо кроз тих сто романа који ће бити објављени на десет словенских језика.Неки од тих

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

писаца ће први пут бити преведени на друге језике, изван своје матерње земље.

На другој страни сви ти романи написани су и објављени после пада Берлинског зида и практично сви они када се погледају изнутра заправо сведоче о духу једног времена; они су можда најузбудљивија, најдиректнија, најпровокативнија сведочанства о ономе што су народи источне или средње Европе преживели у последњој деценији 20. века. То су врло директна, врло узбудљива, врло провокативна, врло сензибилна сведочанства о питањима транзиције, о друштвеним и политичким и индивидуалним ломовима, о великим страстима које су покретале читаве народе и усмеравале их једне против других, о великим сукобима који су постојали унутар тих неидентитета, о великим споровима који су настајали у одређеним друштвима у датом историјском часу, о питањима о којим обичан човек једног језика, поднебља, времена, једне културе није заправо имао никакав снажан коректив на основу кога је могао да се оријентише и на основу кога је могао да створи једну стајну тачку, основну жељу са које је могао да разуме догађаје у којима је вољно или невољно учествовао.

Склопити едицију „Сто словенских романа“ заправо јесте настојање да се и језиком књижевности, језиком високе уметности, језиком најбољих романа који су написани у том периоду обликује једна узбудљива,

динамична слика која ће нам омогућити да боље и дубље видимо те и тектонске поремећаје у друштву, али и велике ломове и мале покрете који се одигравају у савременицима тих великих историјских, друштвених и политичких преокрета. То јесте, чини ми се, једно важно питање у овом тренутку; да видимо дакле како је књижевност сведочила о том једном времену, о једном процесу који и даље траје и о томе шта нам је књижевност оставила као своје велико или мало завештање. У овом часу

када озбиљна књижевност има врло велики изазов - како да опстане пред том књига које су књижевност или литература без ауторства, литература без икаквог дубљег садржаја, литература која је заправо форма бескрајне забаве; како књижевност да осмисли начин свог опстанка, да буде и достојно сведочанство датом времену, и врхунска уметност и истовремено да буде занимљива ширим круговима читалаца.

Ово је, рекао бих, један добар тест; да се с једне стране продубе или многим случајевима успоставе прекинуте везе између народа источне,

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

средње и централне Европе, између различитих словенских земаља, да се на другој страни интензивира културна комуникација, да се покажу вредности и врлине књижевности која је настајала у том периоду, да се подстакне и оформи једна нова генерација преводаца који нам недостају, јер преводиоци су добри гласници оних који су заправо најбољи извори комуникације између различитих језика, култура, средина и очекивања и да се на другој страни покаже сва разноликост и сво богатство савремене књижевности, у овом случају-романа.

Када ова едиција, која има националне издаваче десет словенских земаља у овом тренутку, буде заокружена као пројекат на појединачним језицима; онда је идеја да се направи следећи корак а то је да она у сарадњи са неким од великих англосаксонских издавача буде објављена и на енглеском језику и да се заправо са том едицијом покуша да се учини оно што се пре 20 или 30 година догодило са латиноамеричким романом. Латиноамерички роман није био хваљен и читан у целом свету само због тога што је имао велике представнике као што уистину јесу Маркес или Фуентес или Варгас Љоса, него што су они наступали као део једне исте целине; као део једног великог континента који нисмо довољно познавали, као израз једне велике, богате, широке цивилизације коју смо у много чему подцењивали а која нам се објавила управо у великим романима и причама који су дошли са различитих језика, из различитих култура, из различитих земаља али су и носили врло сродну и готово бих рекао обједињујућу цивилизацијску поруку.

Овај пројекат „Сто словенских романа“ иде тим трагом настојећи да у наредних 10 година уобличи једну разнолику, али бих рекао пре свега богату и живописну, слику савремених словенских књижевности. Иако је већ реч о романима који су се досада појавили, хоћу одмах да кажем да постоје неке земље које су посебно ангажоване и показују посебно интересовање за ову едицију. До сада је највише књига објављено у Словенији, Србији и Словачкој, веома озбиљне активности у том смислу показује Македонија а у новије време Русија и Пољска.

Код нас је у едицији „Сто словенских романа“ објављен Гоце Смилевски и његов роман „Разговор са Спинозом“ ...а у тој едицији ће се наћи и роман „Смешне пожуде“ Бране Јанчара који је, може се рећи, класик словеначке литературе, или је ту рецимо роман Душана Митане „Крај игре“ а он је у словачкој књижевности оно што су рецимо Данило Киш или Борислав Пекић у српској литератури, ту је и роман „2017.“ Олге Славникове –познате савремене руске књижевнице, роман по много чему необичан и драгоцен... Он нам говори нешто што нам говоре и многи други писци из колекције „Сто словенских романа“ они нам говоре како заправо од историје не учимо много и како заправо од историје наслеђујемо не поуку, не мудрост, не знање, не искуство прослеђеног и вишеструко скупо плаћеног живота, него од историје наслеђујемо само страсти. Страсти које чекају свој час да се објаве и да донесу неку поразну истину.

Едиција „Сто словенских романа“ настала је са потпуно другачијом идејом-да покуша да кроз језик врхунске књижевности реконструише

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

историјске и друштвене преломне догађаје и судбинске изазове са којима смо се суочили и са којима се још суочавамо, и да то учини дакле у часу када више немамо право на дистанцу, него да оним непосредним, врло живим, актуелним књижевним језиком покуша да проговори о ономе што са догађа на наше очи. То јесте велики изазов за књижевност али некако ми се чини да ће књижевност, култура, уметност, машта, креација на такве изазове дати боље одговоре него што то могу да дају економија-у кризи или ван ње, и политика малих или великих земаља са проблемима какви су у овом часу очигледни.

22. 07. (сријед)

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СВЕТИГОРИНЕ ПЕРИОДИКЕ

Весна Тодоровић, професор и један од уредника у Светигори

ИНТЕРЕСОВАЊЕ ДЈЕЦЕ - СТВАРАЛАЧКИ ПУТОКАЗ

Издавачка кућа Светигора је на Видовдан прославила 20 година постојања. Наиме, 1989. на 600 годишњицу косовске битке је објављена прва Светигорина књига Косово земља живих. До дана данашњег Светигора је у свом срцу и својој издавачкој дјелатности произносила и произноси књиге везане за косовску тематику и завјет кнеза Лазара. Од 1992. године излази и часопис Светигора , први број је изашао на Божић а часопис је настао као образник за вјеру културу и васпитање и дуго времена је имао свој подлистак, Светигору за дјецу.

Послије дуго времена смо у Светигори дошли на идеју да покренемо још три нова часописа Ћирилко, Орлић и Коло- Коло је у припреми за предшколски узраст, Ћирилко је за основношколски узраст а Орлић је намјењен тинејџерима и омладини.

Светигора има обимну издавачку дјелатност и захваљујући највише труду митрополита Амфилохија, његовој високој словесности и љубави Светигора је опстала оволико година и омогућила великом броју људи да дође до њених издања. Светигора се може наћи у Канади, у Аустралији, у Америци, земљама западне Европе, у Русији, у Грчкој. Свуда гдје се чује православна ријеч има и неке књиге коју је Светигора објавила. "Није страмно похвалит се право" па можемо да кажемо да су Светигорини тиражи премашили милион књига. Едиција о светитељима досада је штампана у преко 500 хиљада књига.

Данас живимо у вријеме обезвријеђености и обезличености књига. Наша дјеца, наша омладина врло тешко могу да добију неку праву храну у духовном и физичком одрастању. У првом Орлићу испричали смо причу о Одисеју који је десет година лутао по морима да пронађе своју земљу, Итаку.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Током пловидбе морнари су на једном острву појели нешто што је изазвало општу амнезију и нису више знали ни ко су, ни шта су. Да би их вратио у нормално стање Одисеј их је привезао за бродове како би исповраћали оно што су појели. Ова је прича савремена. Нама су данас уста пуна отрова умјесто да су нам пуна хљеба живота, онога што на прави начин храни душу наше дјеце.

Ми знамо да у данашње грубо обезличено вријеме када је порнографија заузела много мјеста на малим екранима, а да су часописи пуни текстова који одводе од правог пута, од пута који води према вјечности и самоме себи, који води Христу. Пратећи интересовања дјеце покушали да им дамо праве одговоре. Бавили смо се и дрогом и хомосексуализмом и свим оним темама које су у црквеној периодици запостављене. Често ту имамо књиге намјењене људима који су већ утемељени у вјери. Млади људи који лутају тешко могу да на начин који је њима близак дођу до правих одговора на заиста тешка питања о врмену у којима живе. Данас поред зависности од дрога имамо зависност од Интернета, од телевизије, фирмиране гардеробе. То су на жалост све болести које је донијело савремено друштво и на које би, као хришћани, требало да дамо неке одговоре.

Ми смо покушали да том отрову, том поробљавању и амнезији, понудимо хришћанске вриједности којима би се млади они руководили. Ми имамо у нашој култури дивно Слово љубве деспота Стефана Лазаревића, гдје он каже младићи и дјевојке љубави прикладни, љубав изљубите, али тако да своје младићство и дјевојаштво не оштетите, у смислу да не наљутите светога Духа којим су именовани на крштењу. Значи, покушава се ту наћи нека вриједност која би се дјечи прихлижила на прави начин, на истински начин. Тим се темама углавном бави наш часопис "Орлић".

Други часопис "Ћирилко" је часопис за основце и он је настао из потребе да се сачува наша духовност, да се сачува ћирилица, да се сачува традиција. Ми знамо да данас у нашим школама дјеца добијају часописе који су, рецимо, преводи неких енглеских, њемачких, и да се они уствари уче неком екуменизму у коме не знају ни ко им је отац ни ко им је мајка, ни гдје су им преци, ни шта им је отаџбина. Кроз овај часопис ми покушавамо да кроз једну словесност, кроз окретање својој традицији, својој култури помогнемо тим младим људима и да им дамо оне информације које, нажалост, у нашим школама не могу добити. Ми смо због ове стравичне расцјепканости српског народа у великом броју држава, и некакве унутрашње самодовољности у тим државама, преко "Ћирилка" покушали да објаснимо младим људима-основцима да је њихов завичај и њихова отаџбина свуда гдје чују свој језик... поготово овдје у Црној Гори с обзиром на ово стравично черечење српског језика, измишљање слова, доношење неких квазијезичких система..."Ћирилко" се бори против таквог стања, покушава на један свеобухватан начин да покаже да је у имену све, да је у језику све и да изван језика не постоји ништа везано за човјека и за човјекову суштину. Ми смо Ћирилка замислили као дјечака који има десетак година, и он кроз разне приче из историје, из географије, из језика,

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

о принцезама, витезовима, витешком кодексу итд. пролази кроз ту српску духовност и на један симпатичан начин улази у тајну свог идентитета, у тајну свога имена и у ту тајну увлачи читаоце; значи, увлачи дјецу којој се обраћа...У првом броју смо узели Дунав као синоним отаџбине, у следећем броју говоримо о Скадарском језеру, у трећем броју ћемо говорити о некој локацији у Републици Српској и на тај начин показујемо да је отаџбина ту гдје је српски језик, и да је отаџбина земља отаца; да отаџбина није она граница у коју су нас утјерали наши политичари.

Часопис "Коло" који је у припреми се односи на дјецу предшколског узраста; зависно од узраста прилагођени су и текстови и дизајн, и надамо се да ће и тај часопис имати одређену функцију у овоме друштву у коме, нажалост, велики број добрих ствари више нема апсолутно никакве функције.

Часопис "Светигора" је за 17 година свог излажења имао и узлете и падове али та основна нит мисионарске дјелатности очувала се, и у првом броју који је изашао на Божић 1992. године митрополит је рекао да се такав часопис по први пут појављује у српској Цркви. Данас, захваљујући том сада већ давном почетку "Светигоре" у српској Цркви имамо велики број часописа који се баве истом темом којом се бави и "Светигора" на рљазличите начине, тумачећи различите свете оце, неке различите приступе у свим епархијама; у Црној Гори, осим "Светигоре" имамо и "Свевиђе" у епархији будимљанско-никшићкој. Оно што је основно, то је та мисионарска дјелатност, бављење темама из културе, из образовања, из васпитања.. "Светигора" је мјењајући рухо, мјењајући дизајн, остала свих ових година досљедна свој првој намјени.

Будимир Дубак, књижевник

ВАСЕЉЕНСКИ ОБРАЗНИЦИ

"Светигору" захваљујући њеним часописима и монументалној издавачкој дјелатности сврставају међу најзначајније издавачке куће у православној васељени. И за радио "Светигора", и истоимени часопис, као и за "Орлића", и за "Ђирилка" и за "Коло" такође може да се каже да су васељенски листови и образници. Зашто васељенски? Зато што проистичу и обухватају свеколико православно васпитање, свеколику историју, предање светоотачко, сву значајну теологију од грчких, руских, српских-свих

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

православних теолога кроз вјекове, монаха и подвижника, великих српских пјесника- средњевјековних и савремених. Захваљујући овим листовима и часописима ми се враћамо у оно истинско, на само извориште, у наше "Савино око", чија фотографија и постоји у "Орлићу"; враћамо се у душу, враћамо се у нашу суштину.

"Орлић" је лист који је покренут половином 19. вијека. Његов уредник је био угледни Јован Сундачић-Србин из Херцеговине, којег је краљ Никола позвао на Цетиње, и који је потом био његов секретар и обављао низ

значајних духовних, културних, просвјетних послова и активности. Стицајем околности изашло је само неколико бројева; његовим одласком из Црне Горе лист је престао да излази. Међутим, "Орлић" је обновљен 2001. године, на почетку 21. вијека благословом митрополита Амфилохија; тада су изашла два броја и то је био лист који је био намјењен дјечи. Овај "Орлић" сада је прије свега намјењен омладинском узрасту и он треба да помогне нашој омладини ако су залутали и ако су кренули на путеве који им се нуде, на путеве лажи и обмане-"опијања лотосом"; да се врате у истинску своју вјеру, у истинску духовну вертикалу...

Колико је прецизно конципиран и програмски осмишљен овај часопис, осим уводне приче о Одисеју и лотосу, говори и чудесна библијска прича о блудном сину, која свеобухватно тумачи проблем одступања од оца свога, од куће своје, од свога бића, од своје породице; дакле од свега онога што чини суштину... "Орлић" је часопис, гласило, образник за оне младе људе, не дај Боже-али којих има много данас у савременом свијету, који треба да се врате у једини живот- овај који нам је одредио господ наш Бог Исус Христ.

"Орлић" објашњава, етимолошки - кроз историју, шта је то-птица орао, шта она симболички значи код разних народа, а нарочито шта значи у историји српског народа - у његовој хералдици, у његовом предању, у његовој поезији, у витештву српског народа. "Орлић" треба да покаже да тај витешки, дивни, племенити, истински хришћански и витешко-хришћански дух нашег народа треба да се врати а за то се, прије свега, треба обратити младим душама.

"Орлић" и "Ђирилко" су пробудили тај дух не само у митрополији црногорско-приморској, већ и у Србији гдје влада велико интересовање и гдје се јавило много будућих сарадника међу младим људима. То су листови за које се надамо да ће бити читани широм српског народа, свуда гдје допире српски језик ,а допире на свим континентима у нашем расијању, и да ће "Орлић" и "Ђирилко" бити још једна чврста спона са нашим младим људима и дјецом, који су жељни извора српског језика, живог српског језика у својој отаџбини и који ће захваљујући овим листовима имати ту успостављену везу и још једну подршку да сачувају свој језик и своје биће.

"Орлић" од 1992. године као огледало, као љетопис, свједочи шта се десило у Црној Гори, у митрополији црногорско-приморској, одкад је на трон Св. Петра Цетињског и Св. Саве дошао наш велики митрополит архиепископ Амфилохије који је овдје пробудио Цркву, пробудио духовни

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

живот и настало је огромно богатство обнове цркава, обнове нашег духовног живота; толике штампане књиге, нови часописи и у ово вријеме када се они који хоће да угрозе и цркву и језик жале да је криза и немаштина. Суштина кризе и немаштине њихове је криза духа коју су успјели да изазову и да нас опустоше.

Ове године прослављамо 200 година од рођења руског писца Николаја Васиљевича Гогоља...који је у своје добу упућивао и упозоравао да не постоји човјек, ма чим се бавио, а поготово не постоји писац који се одрекне од своје вјере да може написати ишта што вриједи и што заслужује да буде остављено у завјет и у наслеђе и у ризницу народа. Само они писци и они ствараоци на било ком пољу, који се држе своје вјере, они могу да се надају - како Гогољ каже - и дару од Бога и унапрјеђењу да те своје таленте које су добили од Бога умноже и да их врате Богу и народу.

Ова цијела дјелатност, коју је немогуће представити, просто је чудесна у свом замаху, у свом обиму и у својој мисији. Читајмо све ово што нам долази од "Светигоре", од митрополије, чиме нам наша света православна црква помаже да и својим духовним очима прогледамо.

ТОП ЈЕ БИО ВРЕО / Владимир Кецмановић

Аутор је одабрао да се публици представи читајући одломке из романа... бројна и уобичајено пажљива публика, најбољу оцјену је дала – поздравивши Кецмановића дугим аплаузом.

Желидраг Никчевић, књижевни критичар

РОМАН КОЈИ ОБУХВАТА ДУХ ВРЕМЕНА

„Топ је био врео“ је роман који би својим квалитетом заслужио да се нађе у најужем избору и за едицију "Сто словенских романа", на самом врху савремене српске прозе, у 10 најбољих, да је објављен у вријеме селекције.

Нажалост, ТОП је мало закаснио за тај избор, али није за све остале, а нарочито није закаснио за нас, читаоце савремене прозе, који смо стицајем околности помало ускраћени за оно што се некад сматрало правим, истинским бестселером: дакле, да је истовремено и популарно, да се може читати без специјалних припрема, а да је истовремено и квалитетно написано, да оставља дубок траг и побуђује на размишљање.

То би могао бити управо онај пожељни ефекат књижевности који је синоћ апострофирао Гојко Божовић: да на један крајње рафиниран а опет довољно реалистички начин обухвати дух свог времена, да буде једна врста интелектуалног и сензибилног одговора на изазов конкретне историјске

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

судбине, и да буде, можда, у најбољем случају, нека врста корекције наших живота, да нас учини бољим, мудријим, племенитијим.

Кецмановићев нови роман те услове, по мом мишљењу, задовољава. Прича коју нам је Владимир Кецмановић испричао на први поглед је крајње једноставна, и елементарна. Ријеч је о дјечаку из Сарајева, из српске породице, који ратне дане проводи у свом стану, у згради и у најближој околини, јер је ту свако кретање наравно смртоносно. То је тај локални микрокосмос који ће, испоставља се, већ након прве реченице („стигла је у зору“) постати попреште драме невиђених размјера. Његови родитељи гину, убија их та граната која је стигла у зору, и он остаје сам, глув и нијем, са комшијама који се такође боре да преживе. Неки се и о њему брину, неки не, и то је све у свему десетак-петнаест ликова, чија је међусобна комуникација страховито огољена, чија је психологија редукована до саме границе људске издржљивости, чија је егзистенција у сваком тренутку под знаком питања. Најмањим могућим текстуалним покретом покреће се читав космос евокација, најобичнијом репликом руши се читав један свијет.

Имамо, дакле, на дјелу елементарни ужас, један вртлог патње који нашег јунака узима под своје и води га кроз те срушене зидове и ходнике, кроз призоре свакодневице који су пренапрегнути болом и трагиком, од Тице, Хасана и Кенана, Амера, Мирса, Ахма, Митре и Николе, па све до краја, до његовог бјекства преко ријеке, па горе у брда, изнад Сарајева, код оних других, који га такође познају, јер су такође његове комшије.

А горе, на брду, он у једном чудесном магновењу, први пут после оне гранате која је стигла у зору(када је отац престао да буде тата, а мајка престала да буде мама) – он ту проговара, чини ми се псовком, и прилази том топу, који је био врео, и одозго пуца у град.

Е сад, то се све може и овако препричати, није тешко ни смислити такав сценарио. Наслушали смо се ратних прича, са разних страна, и многе од њих су веома увјерљиве, веома дирљиве.

Зашто је онда роман Владимира Кецмановића толико сугестиван и супериоран? Па зато што је написан руком мајстора! Зато што је сва та потресна збиља описана до невјероватних детаља – а описана средствима које слободно можемо назвати најсуровијим и најефектнијим минимализмом наше новије књижевности.

Реченица је овдје, видјећете, обично један кратак ред. Реченице се појављују на страници једна за другом, трају само неколико ријечи – и крај. У ствари, ви само помислите да је крај, али свака од тих ријечи, свака од тих на први поглед обичних, неутралних, дистанцираних, невезаних или потпуно баналних синтагми одједном узраста, одједном поприма сасвим други, много дубљи карактер, иза њене привидне лакоће одједном се помаља сама суштина људске егзистенције, и погађа вас право у срце, као некакав фантастични приповједачки снајпер од којег нема одбране.

У ствари, та приповједачка техника, те реченице које придолазе и смјењују се, и није техника него сам људски дах, то је дах овог дјечака који све посматра, и неће да нас поштеди баш ничега, него региструје боју

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

униформе, број столица, тежину кесе, топлину топа... све што га до темеља потреса, а потреса богами и читаоца. Отуда долази тај дах, и отуда се роман и чита у једном даху – овдје та фраза има најбуквалнији могући смисао. Друкчије речено: не знам за неки други савремени српски роман који тако дискретним и непретенциозним средствима постиже тако моћне ефекте.

Кецмановић, наравно, зна, и сви ми знамо да је његова тема крајње деликатна и ризична, да је ово обрада једног историјског тренутка који дијели не само град, и људе у њему, него и народе, вјере, цивилизације. (Са једне стране чује се фијук, па онда пуцањ, а са друге стране: пуцањ, па фијук.)

Какве су те подјеле показало се наравно и у реакцијама на роман, одмах је кренула паљба, одмах смо добили читања која су веома ограничена или потпуно заслијепљена предрасудама, и то се донекле може разумјети.

Међутим, оно што се мени чини да је неспорно, да се ипак види са свих страна, то је чињеница да у овој књизи нигдје нема никакве претходне идеологије, осим идеологије писања самог, да се не заговара никаква претходна етика - осим етике писања самог, да напосто нема истине за коју се можете ухватити и њоме махати као националном заставом, и од тога правити прозу, него да су ствари везане за одговорност и кривицу много, много компликованије, и да побуђују на дубље размишљање.

Рекао сам већ да говоримо о једном од наших понајбољих приповједача, из самог врха онога што се назива савременом српском прозом. Кад то кажемо, кад тако високо подигнемо лествицу, ту је и тежак проблем одмјеравања према нашој приповједачкој традицији: колико је то што је сада понајбоље на нивоу заиста моћних образаца из двадесетог вијека - Андрића, Црњанског, Меше Селимовића. Да ли садашњи тренутак српске прозе открива једно кретање које је испод њених некадашњих постигнућа? Или је на том високом нивоу.

Мислим да проза Владимира Кецмановића својим квалитетом и својим тематским и стилским чвориштима додирује наш врхунски приповједачки низ, а опет, од свих се веома разликује.

Наравно, ову прозу морамо процјењивати с обзиром на тзв. социо-политичке, идеолошке и психолошке околности наших живота, да би видјели колико се она аутентично привија уз нашу Историју, како нам она помаже да боље разумијемо и снажније доживимо ту нашу трагичну прошлост. И оно што је можда најважније, да би видјели како нам приповједач готово махинално разоткрива дубинске континуитете наше националне и људске судбине.

Да би установили како се те његове на први поглед мале приче о данашњој људској патњи и несрећи сливају у једну ширу фреску, како из тих тамних, депримирајућих темеља расте драгоцену умјетност.

Кецмановић, иако релативно млад писац, покушава да нам понуди свој одговор на слична, за један народ и његову културу можда најтежа питања – без којих нема истинског саморазумијевања.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Мислим чак да нам сналажење на тој висоравни српске прозе, а овдје је о томе ријеч, помаже да развијемо, да активиримо и неке личне сензибилне матрице, да јаче и потпуније доживљавамо свијет, па можда и - патетично речено - да постанемо бољи људи.

У сваком случају, пред нама је књига која може да врати поколебано повјерење у савремену снагу приповиједања, која без оклевања зарања у само средиште стварности. Патња, захваљујући снази стила, овдје узраста до готово физичког осјећаја. Притом, ту нема никаквих експеримената, него ми просто видимо како се пуном снагом разиграва један природни, расни приповједачки дар.

Можда би у земљама са мирнијом историјом и бољим политичким системом таква проза изгубила много од своје ургентности и тежине, али у овој земљи и у овом народу њена је улога драгоцјена. Ова проза омогућава да до ријечи дође оно што је потиснуто, што рутински поглед не може или неће да види, оно што наша анестезирана чула понекад напросто не могу да региструју, или се не усуђују да објелодане.

На крају, морам рећи: тужне ефекте различитих компромиса у том смислу можемо видјети у већини дјела савремене српске прозе. И на колективном и на личном плану много тога се ту напросто смишљено ликвидира, није тема, не оптерећује ни писца ни читаоца. Са своје стране, Владимир Кеџмановић ефектно показује да се судбинска питања могу не само опет формулисати, него се на њих може дати нов и супериоран приповједачки одговор.

**За Билтен Трга од књиге: Владимир Кеџмановић
О наградама:**

Сваки писац за себе мисли да је награде заслужио, али је лепо кад то мисли још неко сигуран како не обавезују за оно што је што ће убудуће стипендија у стипендија заиста можете да Мени награде којој ми значе жирију-ако су у жирију-у том награда може да начине тако да ми она сама по себи не значи толико.

други. Онда је није у криву. Награде награде човек добија урадио а не за нешто да уради, осим када је питању, као Борислав Пекић. То оправдате или не. значе у оној мери у људи који седе у држим до људи који смислу да, иначе сама се добије на разне

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

О похвалама и оспоравању:

На опречне приче око романа "Топ је био врео" награде нису утицале, јер то све је почело много пре, награде су дошле после. Осим тога што сам поменуо да награде имају значај зависно од тога ко их додељује, а да реално ван тога немају значај; оне имају маркетиншки значај у оној мери у којој скрећу пажњу на књигу, и у том су добри. "Топу" конкретно тај маркетиншки потез није требао јер је он, због те гужве која се дигла, имао промоцију и пре награде. Не могу да кажем да нисам унапред очекивао да ће тога да буде, али нисам знао како ће тачно да изгледају и нисам знао колико ће велика прашина да се дигне. Иначе, кад пишете о нечему око чега су мишљења тако подељена, као што јесу, онда ћете сасвим нужно имати и овакав разговор и полемике пре њега.

О новом роману:

Пишем, али полако и неће то скоро бити објављено. То је један роман који сам почео да радим пре првог романа који сам написао "Последња шанса", и стално сам се на њега враћао али сам онда ишао са тим мањим пројектима. Овај пут сам одлучио да нећу ништа да одрађујем пре него што завршим тај роман.

О Тргу од књиге:

Изненађујуће много је људи на "Тргу од књиге" и то је јако добро. Да на тргу има много људи-то је јасно, али људи који баш седе у публици јако је много. Јер обично знам на сајмовима ту има много људи около, међутим баш на овим столицама за промоцију обично буде полупразно; седне неко да одмори због тога што је ишао по штандовима. Овде их стварно има, озбиљно публика седи и слуша и то је добро.

Прва ствар-на промоцијама генерално има мало људи, и обично писци ламентирају над тим. Ја не кукам јер ја сам не идем на промоције а читам књиге. мислим да људи који читају има много више него што долазе на промоције. Али има их мање од оних који купују књигу. мада има и ситуација да једну купљену књигу чита више људи... Волео бих једино да овде, на овом Тргу има још више писаца!

БОКА КОТОРСКА:

ћирилски споменици 17. 18. и 19. вијека (ACTA SERBICA) ;

и

ПРВА КЊИГА ТОПАЉСКЕ ОПШТИНЕ - Темељна акта / Горан

Комар

Зоран Лакић, академик ЦАНУ

АРХИВСКА ГРАЂА – СУВО ЗЛАТО ЗА ИСТОРИЧАРЕ

Својевремено је Максим Горки записао мисао за памћење: "За све што је добро у мени – захваљујем књигама." Одиста се сваки радознали читалац обрадује појави нове књиге. Поготово књиге која доноси одабрану

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

архивску грађу, какав је случај са овом књигом коју представљамо. Она ме је подстакла да се сјетим ријечи нашег Нобеловца – др историјских наука и познатог књижевника Ива Андрића-изговорених и записаних баш овдје у Херцег Новом: “Ја и сувише лепих часова,и скромних али радосних открића – дугујем архивима и архивским радницима,да не бих-када год ми се за то укаже прилика-рекао о њима реч истине и реч похвале,као о потребним друштвеним чиниоцима.”

За нас историчаре заиста је архивска грађа-суво злато.Она чува истину о прошлим временима.Непремостива је брана свима који би жељели да историја од њих почиње и да историју пишу побједници. Зар је то мало, питамо се сви заједно. И прије нас и нашег времена-стварана је и писана историја. Многе истине о нама су одавно научно расвијетљене и верификоване. О њима говори и ова књига. Ако би неко хтио да их преиначује-мора за то имати јаку аргументацију. Одавно је свима показано да се на силу не може наметати „нова истина“. Силом се у науци-не може! Научна мисао је непремостива препрека-увијек и свуда.

Нови „тумачи“ историјских процеса и личности су, примјера ради, оклеветали и хајдучког харамбашу и народног заштитника са ових простора- на далеко познатог Баја Пивљанина - да је Бечки плаћеник. Замјењујући тезе-мјерилима једног времена-пројектују и цијене оно што се дешавало у неком другом-давном времену, како им кад одговара. По њима су „грешни“ и они потомци који подигоше споменик Бају Пивљанину-чувену Бајову кулу, недалеко одавде. И који га држе у лијепом сјећању као див-јунака, као хајдука што гони хајдуке-како пјесник каже.Таквим антинаучним и антицивизацијским приступом, они као од шале претварају хероје у издајнике. Још кажу да је у нас најдуже владао мир и ред за вријеме турских зулума, о којима читамо и у овој књизи. Само су замјенили мир живих са тишином мртвих. Ситница! Исти такви су писали о хиљадама убијених родољуба након уједињења 1918. године, а у књигама оваквим су наведена прецизно имена и презимена само њих неколико десетина.

Приче и легитимитету тих историјских догађаја - своде се на пуко допадање или недопадање, симпатије или антипатије. Све што им одговара-то је по њима легитимно.Гладни новца и брзе славе умјесто дијалога изабрали су монолог и монопол на историјску истину. Може им бити! Увеличавају злочин једне стране у најновијем рату - а прећуткују злочин друге стране у истом рату. Такво писање о прошлости-није далеко од злочина, оног најтежег-геноцидног и духовног злочина.

Ријечи лете, а списи остају - гласи једна стара мудрост. А наша народна мудрост упозорава - са извора тече бистра вода. Ова и овакве књиге архивских извора супростављају се таквим тумачима историје. Зато ће јој историјска наука пожељети добродошлицу и одати заслужено признање аутору. Остаће за сва времена, како сам већ истакао, непремостива брана свима који би жељели да историја од њих почиње и да историју пишу побједници. Зар је то мало-питајте се, и питајте вас.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Академик Лакић нагласио је да је досадашњим учинком Горан Комар, кога је оцјенио као даровитог истраживача,скренуо пажњу својих суграђана и показао неоспорне квалитете који га препоручују научној јавности.

Очекивао сам, право рећи, да ће издавач ове књиге бити ЦАНУ. На крају крајева битно је да је књига публикована и да је пред читаоцима,односно пред стручном и научном јавношћу.

Доста тога о овој књизи садржано је у њеном наслову. Дакле, ријеч је о Боки Которској, која је и овом књигом посматрана и представљена као историјски јединствено и цјеловито подручје, што је врло битно са становишта неких актуелних међудржавних односа, у центру којих се данас поставило и питање: чија је Превлака. Но, вратимо се наслову који је појашњен са – **Ђирилски споменици 17.,18. и 19 вијека**, које аутор са пуно разлога означава са **Acta Serbica**, подсећајући нас да је ћирилица старо писмо и да се, управо, на овим просторима водила дуга и тешка стручна и политичка борба- за њен равноправан статус са латиницом и латинским писмом. Вјероватно је аутор имао у виду и упорну борбу Стјепана Митрова Љубише, тадашњег народног представника ових крајева у Бечком парламенту. У наслову књиге, такође, је речено да је први документ који она доноси, настао 1608. године, и да књига завршава са грађом из 1917. године.

Прворазредном архивском грађом су, дакле, покривена више од три вијека богате историје Боке Которске и овога града.Па то је заиста подухват достојан изузетног уважавања!

Знамо, не само као историчари, да је то вријеме великих превирања и великих сучељавања-оних најмоћнијих: још увијек моћне Отоманске империје која је успоравала сваки развитак ових простора, затим снажне Млетачке Републике, још силнијег императора Наполеона, који ју је једноставно укинуо, и који је запријетио да ће Црну Гору учинити црвеном (спалиће је !) ако се не повинује његовом хтјењу, па затим увијек моћне царске Русије која је штитила свој државни интерес и овдје - од 1711. године, када су успостављене прве званичне везе између огромне царске Русије и малене и сироте Црне Горе, и коначно Аустроугарске империје и других трабаната који се само промовишу у њене наследнике.У том друштву великих-Црна Гора је била само једна тачка у простору. И ако мала била је чврст и поуздан ослонац народних покрета, који су кретали са ових простора, или пак, допирали до њих - дајући им раскошни историјски и природни колорит.

На око 750 страна и пратећег додатка од још 100 страна, који је исти аутор насловио са „**Прва књига Топалске општине-темељна акта**“–нашло се на једном мјесту толико битних и занимљивих детаља да се и не усуђујем да их анализирам или просто набрајам.Било би ми потребно много више времена од оног које је предвиђено за ово излагање. Од пуно инспиративних детаља уочио сам да се тада више говорило о српству, него данас; неко ће се запитати и зашто; и наравно наћи ће и одговор. Други ће, опет, размишљати о најранијим презименима са ових

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

простора - која су све ређа или, пак, нестају. Неке ће опет подстаћи на размишљање-замолнице-представке упућене ондашњим властима, па ће се запитати има ли то какве везе са филозофијом времена и навикама људи. Сви ће, међутим, апострофирати записе о слободи-њих је највише, која је увијек била на високој цијени-у разматраном тровјековном периоду.

Навео сам само неке детаље да бих пробудио знатижељу љубитеља књиге - да је читају. Још једном ћу апострофирати немјерљив значај оваквих књига. Помажу нам да се оријентишемо у времену и простору: да знамо ко смо и што смо. Ко су наши преци и чији смо ми потомци. Какви су нам коријени. Драгоцјена је и прича о завичају, који у крајњем смислу-опредјељује људе и усмјерава их у свим временима, временима бура и бонаца. Мало је завичајаца који се могу похвалити оваквим књигама.

Једном ријечју Новљани су овом књигом добили свезнање о себи и својој крају.

др Горан Комар, аутор промовисаних издања

СЛИКАЊЕ СВАГДАЊЕГ ЖИВОТА БОКЕ

Топалска комунитад провидуру, 8. окт. 1756: „Има ето подпуно седамдесет година како је славно оружје нашега пресвијетлога принца примило ови град: град, с изгубјенијем и наше многе браће, и добровољно служили смо и војевали у вријеме од пасате рати под Требињем, под Љубињем, под Читлуком у Неретви, под Клобуком, под Баром под Оцинијем, два пута и под четири метериза од племена државе, града требињскога Зубце, Царине, Обрђе, и Попово, како је у многим атестатима од наше службе биљежато. И пошто се мир учинио што ни једна комунита ни краина на ове стране не служи а ми вазда с оружјем у руци чу(в)амо страже на конфине линеја Отмановића дневи и ноћи са самом једном литром и с вржопом бешкота, а оскора на име литре бешкота, дају нам по три газете, само и у веће пута кад су долазили табори турски на Црну Гору, а навлаштито у прошлом новебру и децебру, били смо за све оно вријеме док су се разметнули на оружју, ђе нам је з госпоцкијем наредбам било наређено, за обрану овога града и остале Боке“.

Након што је прочитао овај упечатљив запис из књиге др горан комар је заиста бројној публици објаснио и како је и због чега приредио ова издања.

У средини деведесетих година прошлога вијека започео сам рад на преписивању ћириличних и осталих докумената двају бокешких општина, новске и рисанске, под управом Аустроугарске монархије. Није то био тежак посао, већ искључиво забаван. Тада је стваран нарочити подстицајни оквир за могуће тражење исходишних тачака веома сложеном

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

свагдањем и политичком животу бокешких српских општина по окупацијом...

Касније, прешао сам на стару ћирилицу. Помогло је искуство у аустроугарском архиву града Новог. Ово је искуство дало још нешто, далеко значајније од техничких питања. Помогло је да се створи поглед на културни изолат бокешког села. Помогло да се угледа један јако, јако древни систем свагдањег-обичног живота нашега села. Исто као и документа крупног значаја, важно је мноштво обичних стима, уговора и биљешки које сликају свакодневни живот Боке.

Моја истраживања у пољу политичке историје Драчевице под Венецијом, показују да је овај крај са освитом венецијанске управе ушао у раздобље великог напретка. Све комунитаци, од паштровске, преко

кртољске, грбаљске, рисанске... У вањскоме смјеру Топла непрекидно настоји на поновној успостави своје митрополије. Одржавању економских концесија у складу са тековинама дуждевог дукала 14. јула 1718. године. Комунитаци од Боке чине ванредне и дјелотворне вањске искорак путем организованих посланстава у Млетке, Задар и Котор. Топла води уредне књиге расхода. Дочекује и испраћа државне званичнике. Јавно и правилно мјења своја управна тијела. Суди путем суда Добрих људи и суда четворице у прекршајним процесима, али и кривичним. Увијек у присуству капетана. Развија поморску трговину и своје богатство јако интензивно уграђује у развој своје Цркве. Опорукама обухвата најкрупније тачке Цркве на источномедитеранском басену. Кључно доприноси и подржава душки чин, устоличење протопрезвитера Симеона Кончаревића уз пројекцију уређења епархије далматинске и бокешке са егзархом грофом Нектаријем Љубибратићем! Чува и употребљава темељна акта млетачке државне политике. Износи аргументе за повраћај епископије у позитивном праву Венеције упозоравајући на одговарајућа акта Ватикана. Будући да највећи дио исправа у овој великој збирци припадају граду Новом, дозволите да фокусирам једно питање историјског и практичног значаја Још једном желим да подвучем да је новска општина основана 14. јула 1718. године, да је током 18. вијека дала 54 управне гарнитуре и да је крајње вријеме да одустанемо од пописивања и истицања искључиво новских градских управа под Аустријом.

Чини се, да све што је овоме крају недостајало током вијека венецијанске управе, то све недостаје и данас.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Комунитад провидуру, 14. нов. 1751: „И стојимо у темељитом уфанију да ће нам дат његову милостиву дукалу за вазда да имамо нашега владика, свеђер судита роднога који ће црковни чин устегнути од својевољства да иду чиновни у свом реду, а наше душе привест ка спасенију и нас к обједијенци служби и вијерности вјековитој нашем преведром пренципу, а не да ће нас суђетати владикам рођенијем од стата отоманскога, иако нам је у ово вријеме док је стала епархија од провинција удова, те и он и друзи мнози јесу нам кад нам је требовало цркве освештавали и попове постављали (мисле на владика Василија Петровића, прим. аутора), али с великијем нашијем дискодом и трудом од судита, из далекије земаља и мјеста, на наш кош водећи и плаћајући за сва што и сваки пут. За то ми држимо књигу ма(т)ицу у официју нашу, а В(ашем): Преузвиштенству: шељемо копију од исте да разбистрите“.

Све што је саграђено у Херцег – Новоме током раздобља млетачке управе а што може да се покаже свијету, то је дјело њених старобокешких и старохерцеговачких родова који су се побуђивали у непрекинутом низу током четири вијека стварања за свој крај, побуђивали Божјом руком у жртвеном приносу свијету источњачке ортодоксије. Само у линији најзначајнијих дароватеља Цркве од Сима Милутиновог Магазоновића и Јова Шћепановог Делина до Николаја Мусића и непребројне множине сиромашних који су градили српске цркве и манастире. Данас ни једноме, ни великоме ни маломе, ни српским приморским владикама, ни гроба не знамо. Умјесто да као у других народа 19. и 20. вијек постану вршним вјековима сабирања и народног раста, они се окренуше у најниже вјекове растакања и размицања народних двери за сваки погубни утицај бијелога свијета.

Топалски комунитад провидуру, 27. феб. 1749: „Има шесет и веће година како је допустио Г(оспод): Б(ог): срећу оружју нашега п(ресвијетлога). П(ринципа). те с помоћу и нашега пролића крви примио је и ови град Нови. И ми ови пук неки ондај остаје а неки потље на помирењу исте рати позвао нас је п(ресвијетли). П(ринцип). из ближњије мјеста из провинције од Ерцеговине турске за обрану и одржање овога града с његовим дукалом од года 1701. Дошли смо од наше добре воље оставивши сва наша добра дигнућа и стојећа. И дао нам је куће и баштине помало ће коме могло запанути у овијем тјеснијем конфинима Отмановића, који су близу града тир од лубарде. И у најпоследњој рати по милости п(ресвијетлога). П(ринципа). дао нам је за нашу службу вијерност и мирит привелећа и грације. А затворени смо од свуда Дубровчани затворили нам скелу, а Црногорци нас краду и бијау, а од мора примамо многе штете од Оцињана и Барбареза...“

Када је постајало напорно преписивање старих листина из наших архива, које овдје нудимо нашој дјечи, тада је главна потицајна снага долазила од жеље да сачувамо, колико можемо, сваки српски документ као српски ћирилични споменик народноме реду. Ми нисмо сигурни да смо научили да их читамо ван цртања и ишчитавања мреже физичкога досега њихових најкрупнијих порука које су путовале до свих тачака Православне

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Цркве на источном средоземном пољу. Међу бокешким сусједима, у сусједним предјелима, данас, биљеже се покушаји да се сви житељи напишу, да се начине енциклопедијски прегледи живота и приноса свих њихових фамилија. Овдје још увијек настојимо да пронађемо и пружимо народне исправе темељне за исписивање главног хода политичке и црквене историје Боке....

Књига матица ипак је књига живота и путања ка избављењу гријешних пропадљивих трудова свенародних. Али и књига градње свјетских вредноста са којима би се могло стати у ред народа који су начинили непрекидност у ставу поштивања себе самих. Књига матица града Новог јест састав књига Топалске комунитади у представкама провидурима у Сенату. Најважније, овим збиркама пружам, и у журби да их не пруже они који су створили законски оквир да у фебруару 2009. године директор Државног архива Црне Горе забрани дигитално снимање најстарије књиге Топалске општине, коју због тога данас пружам без снимака њених страница. Познајете ли сличну ситуацију, да државна установа земље којој Нови никада није припадао, располаже архивским благом народа чији идентитет и постојање затире, да располаже благом које је резултат општинске аутономије под Венецијом са више инструмената државности и свагдањег реда него је то Црна Гора располагала до половине 19. вијека? Приморски Срби су саградили дипломатски архив и ове исправе јесу дипломатска оставштина поносних људи који су видјели своје мјесто у свијету.

Крупни, јако крупни догађај рушења старе Венеције 1797. године довео је до погубних унутрашњих процеса у Боки, који ће по први пут у њеној историји, у барем три политичке групације, раздјелити њено бокешко, славеносербско тијело. Документа из ове мање збирке, из најстарије књиге **Топалске комунитади 1719. године** говоре о пуној свијести о нацији и националној припадности новскога житељства, о снажном и неуништивом поступку тражења сопственог епископа током 75 година, између 1722. и 1797. године. Када би вјеровали да је данас говор докумената довољан за одбрану и истицање идентитета њихових састављача, било би довољно да прочитамо само двије реченице из исправе ове мање збирке.

Топалска комунитад Сенату у половини 18. вијека: „ ...а нашем словено србском језику и народу јест необично и супротивно“. Такође, комунитад провидуру, 7. јуна 1756: „А ми сада Б(о)же: мили што смо дочекали да нас не суде таки закони него што нигда није било у словенској национи да се наши краичници фрустају међу два брандишока на пјаци међу дванаес лацмана како је учинио провидур Шимитекуло прошлије дана једном нашем од комунитади сиромасу за малу ствар што је фалио...“

Свакако желим да Вам казујем о настанку ових збирки, а такође желим и да укажем, у моме доживљају, на главне исправе од укупно 833 документа у ове двије збирке које припремам од 1994. године.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Не могу, наравно, постићи ни једно ни друго, и та чињеница диктира жељу да још једном изразим наду у превазилажење погубне појаве бокешког партикуларизма који растаче ову земљу 212 година. Дакле, наду да ове збирке прилажем пуном будућем јединству Боке, органском састављању њених комунистади у једно народно, културно, политичко и црквено тијело.

„Сиромашка комунистад“ од Топле, грбаљска, кртољска, рисанска, папштровска, и данас подижу своје цркве Илинице и Лазарице и оне су кључ историјске Боке коју зна цијели свијет, гарант и нада у њезину будућност коју би оцртавале древне исправе бокешких комунистади.

Ја не могу препознати боље темеље.

Витка Вујновић - новинар

КЊИГЕ КАО ИСТОРИЈСКИ МОЗАИК

Горан Комар, износи пред нас, на овом сајму, двије значајне књиге, а објавио их је досада више од двадесет, рекла је Вујновић и понудила публици кратак новинарски осврт на досада објављене наслове др Комара.

Увијек када до мене стигне најава за промоцију нових књига доктора Комара, помислим – како ће свјетло дана угледати дјелић прошлости често већ сасвим заборављен у архивама црквених општина, на полицама државног архива, млетачког архива у Венецији, архива у Котору, у Новом, или у приватним збиркама.... Помислим како ће оживјети - у свијету сабраном међу корице књиге - безмерја најпрецизнијих информација за утврђивање историјске ретроспективе – од пописа породица и кућа, судских процеса, последњих воља предака, одлука локалне или државне управе, и како ћемо кроз њих добити прилику да сагледамо живот некада, обичаје људи, њихове навике, интересе, морал, хтјења – како ћемо сагледати цијелу једну културу и цијелог народа, не само знаменитих и из угледних породица Владиславића, Магазиновића, Јовановића, Војновића, Љубибратића, о којима је Горан такође откривао доскора непознате податке. Нудио их је чак и кроз читуље за које готово поетично каже да су "родослов и преносива књига Постања и Избављења".

Откривање прошлости ја доживљавам као стрпљиво, минуциозно прављење мозаика.

Да подсетим, мозаик представља слагање природног камена или малих коцки стакла и керамике у различите, унапријед одређене орнаменте или слике. Ове коцке се утискују у малтер а потом се површина полира, равна. Употребом златних плочица мозаици су добили нови карактер и прије свега се користили за украшавање таваница, сводова. Мозаици чије коцкице, често златне, слаже Горан Комар немају много бјелина, њихово везивно ткиво је чврсто, а неријетко припадају своду историје коју знамо....

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Као по правилу потврђују европско и медитеранско лице града Херцега Стефана, по милости божијој краља Срба, Босне, Поморја и Западних страна.

Горанов истраживачки рад јесте и дуготрајан и континуиран и темељан. Он има довољно знања а наоружан је истрајношћу, па не чуди што се дешавало да и несређену архивску документацију током истраживања среди или је чак допуни трагајући за немарно загубљеним или отуђеним списима, и чинећи све да буду враћени тамо гдје и припадају. Увијек је покретао и покреће важно питање заштите, чувања, одржавања, обраде и коришћења архивске грађе.

Када нова књиге, као сада ове двије - БОКА КОТОРСКА – ћирилски споменици 17, 18 и 19. вијека АСТА SERBICA и ПРВА КЊИГА ТОПАЉСКЕ ОПШТИНЕ – ТЕМЕЉНА АКТА, већ доспију пред читаоце, оно што увијек имам на уму је Ничеова мисао - Истина постоји, измишља се само лаж. Али и мудри савјет - Будућност припада онима који се најдаље и најдуже сећају прошлости.

Кажу да се од онога ко чини добро - увијек још више добра очекује. Говорим у своје име, али вјерујем да ово мишљење дијелимо – очекујем од Горана нове књиге.

Нека нас својим трудом и даље спаја са низом предака који су стварали - град - кућу и трг на коме јесмо, нека доприноси да отварамо просторе прошлости, и исто тако и просторе будућност. Просторе који и - град и кућу и трг на коме јесмо чине богатијим, отворенијим, љепшим. И за крај – сјетите се Завештања Стефана Немање о језику - Реч се може изгубити као град, као земља, као душа. Горан чува и ријечи нашег језика, а ријечима сабраним у књиге, увијек дајемо прилику да уз сву осталу архивску грађу, једном буду основа на коју ће неко и наше вријеме утискивати у мозаик историје.

23. 07. (четвртак)

ИСИДОРИНЕ ИЗОХИМЕНЕ (монодрама)

Аутор и редитељ Славко Милановић

лик Исидоре Секулић тумачи Анђелка Миливојевић-Тадић

РАЗГОВОР:

Анђелка Миливојевић – Тадић - за Билтен Трга од књиге

Ова монодрама је сама по себи замишљена као једна интимна исповест и да је писац сам са собом, у своја четири зида. То је морало овде мало да се премости, с обзиром да се ради о отвореном простору, о Тргу, али мислим да се тематика и текст уклапа апсолутно и у простор овог Трга и у сајам књиге.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Текст је направљен као нека врста ударног портрета Исидоре Секулић, и то у тренутку када је она добила ту критику Јована Скерлића. Цео текст заснован је на целокупном Исидорином делу - значи и грађе из каснијег периода; али тај неки драмски моменат је везан за сам тај догађај, ту њену унутрашњу тешкоћу савладавања Скерлићеве критике.

Та критика коју је Скерлић тада написао данас би многимма звучала скоро похвално и изречена сасвим благим речима, с обзиром на какве смо ми навикли критике. Али, вероватно је то њој у том тренутку значило потпуно укопавање, с обзиром да се радило о њеном другом делу и да је он био такав ауторитет. Вероватно је то било и време у коме је реч много више значила него данас. Овај текст сигурно није популистички, за неку широку публику, широке масе, али мислим да је актуелан и дан данас.

О Тргу од књиге:

Прелепо је. Пажљива публика, препун трг, одабрани програми. Некако свечано и узвишено, а врло животно. Право место за књигу и овакве промоције.

З Е Н И Т 1921-1926. ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ

МОНОГРАФИЈА О ЗЕНИТУ/ Видосава Голубовић И Ирина Суботић

Сретен Угричић: управник Народне библиотеке Србије

ЗЕНИТ У СВЈЕТСКОЈ ДИГИТАЛНОЈ БИБЛИОТЕЦИ

Велико ми је задовољство што сам вечерас овде у Херцег Новом-у мом родном граду и што представљам „Зенит“-фототипско издање свих бројева часописа „Зенит“ са пропратном монографском публикацијом, том реченицом започела је промоција Зенита која је од тренутка објављивања програма Трга од књиге привлачила заиста значајну пажњу.

Сви издавачи овога издања су Српско културно друштво „Просвета“ из Загреба, Институт за књижевност и уметност из Београда и, наравно, библиотека Србије. Електронско, односно дигитално издање „Зенита“ може се наћи на web страници Народне библиотеке Србије и на web страници светске дигиталне библиотеке, јер је „Зенит“, заједно са „Мирослављевим јеванђељем“, од ове године уврштен у ту најексклузивнију светску колекцију артефаката од универзалног значаја за човечанство.

Хтео бих да вам препоручим и монографију која садржи текстове Ирине Суботић о визуелној структури часописа „Зенит“ и Видосаве Голубовић о књижевном аспекту овог часописа. Ту је главни део ове, заиста монументалне и репрезентативне, монографије - уствари летопис „Зенита“

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

на преко две стотине страница које се читају као најузбудљивији роман не само тога периода. Затим у њему се налазе биографије свих сарадника „Зенита“, библиографије часописа „Зенит“ и библиотеке „Зенита“ и, као таква, ова монографија је не само у Србији, односно у овом нашем региону бивше Југославије него и европским и светским размерама, постала најреферентнија могућа студија. Сва даљна истраживања неће бити могућа а да се не осврну и на ову студију.

Ако се мало удубите у оно што „Зенит“ и зенитизам представљају можете да уочите наизглед, али само-наизглед, неке противречне карактеристике са којима се он толико драстично издваја; ја сам те уочене елементе раздвојио на неколико категорија. Да би вас увео у ту тему само ћу набацити неколико опозита у референцама на које се сам Мицић позива.

Рецимо код њега можете наћи алузије, референце и заклињања с једне стране на Русоа, а с друге стране на Буду, с једне стране на Штендлера а с друге стране на Лењина, с једне стране на Ничеа а с друге на Јована Цвијића, Достојевског и након њега на Елиота, Николу Теслу или Пола Гогена, Бесона и Карла Маркса. Дакле заиста, наизглед-противречно.

У идеолошком смислу неке од тих карактеристика које изгледају противречно, биле би да су „Зенит“ и зенитизам истовремено и субверзивни и конститутивни, и европски и антиевропски, и цивилизацијски и варварски. Међутим, ове контрадикције се разрешавају на једном дубљем семантичком нивоу и уствари су само полови једне дубље истине иза које стоји, и за коју се залаже Мицић и „Зенит“.

Субверзиван је као што су сви авангардни часописи субверзивни, али је конститутиван у смислу да он својим значајем и вредношћу успоставља ону основну кичму културне историје овога поднебља. Он је истовремено и антиевропски-експлицитно, и суштински европски, као што су већина авангардних часописа после Првог светског рата када Европом влада потпуно незнање и разочараност том цивилизацијом. Он дели то расположење и у том смислу бити антиевропљанин после катастрофе светскога рата значи суштински бити прави европљанин. Он је истовремено и цивилизацијски и варварски; стваралачки су поклича за Барбарогенијем и позивањем на те примитивне и предисторијске културе, али је истовремено цивилизацијски јер то чини у име цивилизације и обнове основних вредности европске културе. У домену политике ове противречности могу се уочити на следећи начин: он је истовремено и авангардан и ретроградан, истовремено и револуционаран и реакционаран, истовремено и леви и десни. Реакционаран, наравно, по овом залагању за варварство, за балканизацију и такве ствари, али је његова интенција револуционарна-дубоко превредновање, преобраћење те цивилизације. У њему сарађују и левичари као што су Мајаковски, Горки или Матић, али и десничари као рецимо Краков и Црњански. Његова проста политика трансцендира ту свакодневну дневнополитичку поделу на левицу и десницу. У неком стратешком смислу „Зенит“ и зенитизам опет можете посматрати из опозиције истока и запада, из опозиције интернационализма и

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

национализма и историјске комуникативности и аутистичности. За ову трећу апозицију је занимљива управо сама личност Мицићева, који је као психолошки индивидуални профил аутистична особа, али с друге стране и с те позиције он успева да комуницира са највећим умовима прекорачујући све европске границе тога времена.

У реторичком смислу се могу приметити ове опозиције, он је истовремено и ироничан и патетичан, и циничан и наиван, такође и латиничан и ћириличан. Оно што нама данас из ове, дневном политиком оптерећене, ситуације коју живимо изгледа као искључивост-та разлика и сукобљеност онога што је латинична култура и ћирилична култура; Мицић је био аутентични Југословен и он је потпуно природно прихватио и једну и другу писменост као своју.

У једној поетичкој групи или иконографској групи тих опозиција могао бих да истакнем опозицију између експресионизма и антиекспресионизма, између једног директног, непосредног поетичког става наспрам мистификаторског Мицићевог става у свему што ради. И на крају, опозиција између онога што је оригинално у „Зениту“ и зенитизму наспрам онога што је компилаторско и еклектичко у његовом раду.

То би били тих неких петнаестак заиста спектакуларних али, као што видите, привидних противречности „Зенита“; он их има, наравно, и много више. Овде је управо истакнута та комплексност самога „Зенита“ и изборљивост и ја вас због те изборљивости позивам да искористите ову могућност овог фототипског издања и да прочитате како ову врхунску монографију виде Голубовић и Суботић али такође и да узмете у руке сам часопис у фототипском издању-сада је то могуће, има га у хиљаду примерака, да листате број по број и да га читате као најактуелније часописе какви нам данас недостају на нашој сцени. То ће вам сигурно-то вам обећавам, бити врло узбудљиво читалачко искуство.

И још једном, за крај да вас подсетим да размислите и да имате у мислима ту основну Мицићеву парољу, да размислите шта она значи; да је човек уметност.

др Видосава Голубовић:
"ЗЕНИТ" И ЊЕГОВЕ МИЈЕНЕ

Монодрама састављена од текстова и цитата Исидоре Секулић је изванредан полемички увод у промоцију часописа „Зенит“, а да буде још интересантније, слушали смо у њој и цитате из „Зенита“ о Европи и делимично о програму часописа. Ја сам мислила да ће монодрама бити о дилемама Исидоре Секулић као ствараоца, међутим она размишља о културном идентитету малог народа. Управо, као супротност тога покренут је часопис „Зенит“ почетком двадесетих година. Овај кратак осврт на претходни програм Трга од књиге био је и увод у казивање Виде Голубовић.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Почетком 20. века долази један талас када се у Србији почиње осећати пораст свести о националном идентитету који је у западној Европи добио назив -примитивизам, па су се неки окретали афричким скулптурама. дешавало се то и код нас, био је то такозвани покрет повратка примитивизму, а сматра се да су представници тог националног покрета били: у књижевности Скерлић, представник у музици – Мокрањац а у сликарству Паја Јовановић. Управо је Мицић покушао да на том утврђивању националног идентитета на основама примитивизма оснује свој часопис.

Часопис је покренут фебруара 1921. године и излазио је до децембра 1926. када је забрањен због једног промарксистичког чланка. Имао је две фазе – загребачку коју је карактерисало прилично редовно излажење, и београдску када је био нередован и тешко се борио да настави своје излажење. Загребачка фаза му је била успешнија и динамичнија, а у београдској су спајали више целина у бројеве или су морали да организују друге манифестације које би замениле то прекидање у излажењу.

Љубомир Мицић је био уредник од првог до последњег броја, с тим што је у почетку примао неке чланове редакције који су слали своје прилоге из Београда, из Париза је био представник редакције Ратко Петровић а из Прага његов брат Бранко Мицић који је носио књижевни псеудоним Бранко В. Пољански. Није имао у почетку чврстог програма- покренут је као алманах братства уметника, желео је да развије једно антиратно расположење,

да укине границе према Европи, да изгради новог човека и, што је најважније, имао је једну пројугословенску орјентацију-сакупио је писце из Београда, Загреба и из Љубљане. Послије неколико бројева објављен је „Манифест зенитизма“, уствари часопис „Зенит“ је прерастао у програмски часопис и то се није свидело многим писцима из Београда - они су напустили редакцију и тада часопис постаје форумско гласило покрета зенитизма. Главни теоретичар тога покрета био је немачки писац Иван Гол и он почиње да пише манифесте, прогласе, говори о једном песничком језику а Мицић га прати у својој песничкој пракси, у такозваним „Речима у простору“. Упоредо са зенитизмом развија се једна врло оригинална верзија

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

дадаизма коју је прокламовао Драган Алексић - прво из Прага а затим прелази у Загреб и пише дадаистичке манифесте и објављује дадаистичку поезију. После осмога броја, средином 1921. године у редакцију улази Иван Гол и она постаје интернационална. Важно је напоменути да је од почетка излажења Мицић инсистирао на интернационализацији часописа; сви прилози су објављени интегрално-на оригиналним језицима: немачки, француски, енглески, есперанто, руски и може се рећи да је пратио тадашњу текућу продукцију европске модерне и авангарде. Када је Иван Гол ушао у редакцију он је развио паролу „исток – запад“ и оспорио тада важећи покрет експресионизма, али када је почео да добавља прилоге из Немачке није био баш доследан па су објављивани прилози баш из немачких експресионистичких часописа, рецимо „Штурма“, „Аксиома“ и текстови немачких дадаиста.

У другој години долази до наглог преокрета када Мицић напушта све то, објављује „Зенитистичку антитрадицију“, окреће се против Европе, после упознавања са руском авангардом која је имала средиште у Берлину.

Он тада напада Европу, сматра да се она налази пред пропашћу и истиче паролу да је потребно зенитизам изједначити са барбаризацијом и балканизовати Европу - значи ослободити се културног колонијализма и, уместо европеизације Балкана балканизовати Европу...

Главни сарадници у другој години били су представници руске авангарде са седиштем у Берлину, међу њима Иља Еренбург. Они су врло активно сарађивали; „Зенит“ је добијао прилоге тада најпознатијих и најрадикалнијих руских уметника, као што су Маљевић, Лисицки, Хлебњиков, Јесењин, Мајаковски. Упоредо с тим Мицић ствара своју песничку школу, пише се радикалнија поезија; склона бласфемiji...

Средином 1922. године Мицић жели да на други начин популарише часопис и организује пропагандни пут у Немачку где објављује „Немачку свеску“ у Минхену и у Берлину. Исто тако почиње да организује „Зенитистичке вечерње“ где сценски приказују своје радове. Истовремено отварају галерију модерне савремене уметности, приказују ликовна дела која представљају на тим „Зенитистичким вечерњима“. После једне бурне полемике са Стјепаном Радићем „Зенит“ мора да напусти Загреб, прелази у Београд, долази до великог застоја у излажењу. Мицић од једног часописа прави каталог изложбе, други назива календаром. Окреће се архитектури, плакату, реклами и настаје фаза надреализма, књижевне и уметничке левице где он тематски напада колонијални рат Француске у Мароку, пише отворена писма, организује демонстрације, а зато што мисле да је он представник западне Европе нападају Тина Ујевића...

После настављају да пропагирају идеје социјалне књижевне левице, објављују такву поезију и плакате једног руског уметника који је био против антикапитализма и критиковао је западну Европу.

Може се рећи да је „Зенит“ тежио да буде аутентични национални покрет који би био на истој равни са осталим покретима западне Европе. Може се сматрати и да је он био против Европе својим експлицитним програмом, јер је увек говорио да ће Европа да пропадне. Међутим, с друге

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

стране, програмом у часопису он је желео да створи једну нову Европу, на новим основама која би била уствари обнова европског духа на авангардним принципима.

Часопис таквога ранга у тадашње време било је врло тешко наћи, Мицић је говорио у својим мемоарским белешкама да је он дао идеју да међународна авангарда добије шири одјек и сматрао је да су баш ти часописи покренути у Берлину после „Зенита“, или у Лиону, или часопис „Критерион“ –били на истим авангардним принципима.

др Ирина Суботић:

ЧАСОПИС НЕИСЦРПНИХ МОГУЋНОСТИ

Зашто ми данас, после 80 и више година, говоримо толико о "Зениту"? Како то да нисмо говорили раније, како је могуће да је један тако значајан часопис, који је имао такве сараднике, тако мало био познат, зашто он није досада спадао у неку главну линију која је руководила нашу културу? На овај низ питања говорећи о зениту одговоре је понудила Ирина Суботић.

Сигурна сам да ћете се сложити са мном да Зенит не спада у познате феномене наше културе, да је он био веома запостављен и да тек последњих година добија заслужено место, а ми се надамо да ће са овим репринтом и са књигом која га прати, он заиста добити место у великим библиотекама света, у рукама људи који се тиме баве али и много шире. Под тим подразумевам да ће он да буде и даље инспирација младим људима, као што је то био последње деценије 20. века - почело је можда и мало раније-осамдесетих година.

У трагању за неким нашим коренима, онда када наш идентитет заиста постоји у кризи и под знаком питања, многи млади људи који нису пристајали на оне национализме о којима смо могли да слушамо и монодрами Исидорине изохимене, поналазили су један европски дух који је нудио "Зенит".

Врло је тешко било доћи до "Зенита" и поједини бројеви у Београду нису у целом комплету уопште постојали - само загребачка библиотека је имала цео комплет, неки бројеви су могли да се пронађу нарочито после смрти Мицића 1971. године када су његови млади пријатељи покушали да то продају да би се сачувала на неки начин његова заоставштина.

Оно што је било занимљиво у "Зениту" јесте, чини се-његова неухватљивост и не може се рећи какав је то часопис саиста би, ако дубоко не продрете у различите његове фазе, ако не пронађете шта је то што се укрштало кроз тај часопис, какве су то све идеје-од експресионизма и футуризма, дадаизма и надреализма, руске авангарде, социјалне уметности и других покрета тога времена, њега нападали.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

У визуелном погледу "Зенит" је имао огромну ширину и његов изглед, фотографија, преломљене странице, пратеће публикације - све могу да се читају из начина на који је то графички обрађено.

У почетку експресионистичко – сецесионистички, ка конструктивизму, са јаким типографским елементима, дакле све оно што заиста обележава авангарду. С друге стране то је часопис који смо ми детаљно обрадили, али сам сигурна да долазе и друге генерације које ће моћи још да се нападају и да проналазе и нова тумачења и нове односе у неком историјском, националном, политичком виду. Може се још истраживати шта је то све нашло места у "Зениту" а да ми нисмо тако детаљно обрадиле, као што је рецимо позориште, као што је можда филм-и о томе говоримо, али сигурно је да се кроз сам "Зенит" може да преломи културна политика коју је Југославија имала у вези са позориштем, које су се представе давале, каква је била та велика подршка неким руским емигрантима, што је Мицић сматрао да је врло негативно због тога што права руска уметност је међу авангардним а не међу "белим" русима који су били овде.

Дакле, "Зенит" има слојевитост у сваком погледу; у погледу његовога визуелног идентитета, у погледу његовог садржаја, у погледу инспирација које он прима – "Зенит" је једноставно часопис који је неисцрпан у својим могућностима.

И сада покушај одговора на то питање - како онда није био познат, зашто он није био присутан, зашто чешће није био у нашим рукама, зашто се тек сада направио репринт?

Седамдесетих година су се репринти у Европи врло много радили јер је то било право интересовање, прави тренутак; ми смо као и увек само око тридесет година у закашњењу, али никада касно за овако велики подухват. Зашто? Зато што је Мицић био неуклопљен у друштво-и загребачко ,и београдско и југословенско у целини; он је трагично напустио земљу децембра 1926. и вратио се тек кроз десет година као француски писац, јер је у Паризу писао на француском језику, а он је имао јако много непријатеља које је сам стварао. Стварао их је својом непоткупљивошћу, својом радикалношћу ,својим борбеним ставом - да не кажем свађалаштвом; правио је једноставно круг људи који би требало да буду послушни, који би требало да буду са њим- ко ниси са мном ти си против мене. Разуме се да у таквој атмосфери у Београду, који је желео великим корацима да иде ка Европи, препознавање балканизма није ишло лако, препознавање примитивизма још мање, дакле имамо јако много некохерентних ствари, али је то у смислу једнога личног, људског односа било такође за њега фатално. Можда према неким нашим истраживањима највеће непријатеље он је имао у покрету који је њему био веома сличан, који је дошао након њега, али који се сјајно уклопио у све што је било напредно, а то је био надреализам Марка Ристића и његове дружбе. То је био покрет који је такође желео да буде и интернационалан, везан за

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Европу, који је имао програмске оријентације међународног карактера итд. Они су били врло велики супарници, с тим што је у неком историјском тренутку зенитизам био потиснут а надреализам на врхунцу својих моћи, посебно у време комунистичке Југославије када су зенитисти били потпуно заборављени а надреалисти оснивали војске ,били министри, амбасадори, директори итд. Разуме се да ту места за један "Зенит" није имало; требало је да буде само једна владајућа група; данас ми се чини да смо негде пронашли равнотежу о значајном месту које имају и надреализам и зенитизам.

КОМЕДИЈЕ / Драган Копривица

**Благота Ераковић, редитељ
ПРВИ УРБАНИ КОМЕДИОГРАФ У ЦРНОЈ ГОРИ**

Познато је да су Црногорци на гласу сликари, не само на овим просторима него и шире, а задњих десет година тај талас је ухватио и литературу након година и година чамотиње. Тако данас имамо писце, од најмлађега Владимира Ђуришића добитника награде Ристо Ратковић, преко Огњена Спахића добитника велике награде Меша Селимовић, па преко Андреја Николаидиса, Балше Брковића, средње генерације Милорада Поповића, Младена Ломпара, Мираша Мартиновића, и најстаријих Сретена Перовића, Јеврема Брковића, Мирка Ковача, имамо заиста чиме да се похвалимо, подсјетио је Ераковић уводећи публику у причу о Комедијама Драгана Копривице.

Драган Копривица је једна од особених фигура у литератури на простору Црне Горе . Вишеслојна личност и радознао човјек. Опробао се на више поља, од музике, преко бокса, лингвистике, литературе, сатире, ствара изванредне позоришне представе, проф Ратко Божовић ми каже да прави антологију афоризама у Црној Гори, а значајно мјесто ће заузети Драган Копривица... Његове представе не само на фестивалу у Бијелом Пољу, него на простору цијелог четворозваног а једног језика, у Требињу рецимо, такође добијају награде. Објавио је само у једној години двије значајне књиге "Весела Америка" и књигу "Комедија" у иудању подгоричког Унирекса што је подвиг јер у Црној Гори нико не штампа драме осим Црногорског позоришта које штампа драме које изводи, односно драматизације и адаптације. Али,м ЦНП није класични издавач, а УНИРЕКС јесте и књигу је објавио у репрезентативном издању, са тврдим корицама, шивену књигу како се то каже. У овом случају то је заслужено.

Драме су писане готово на један постмодеран начин, за играње су, мање за читање, оне се остварују на најбољи начин кроз простор сцене. Питер Брук, велики редитељ Шекспировог краљевског позоришта из Лондона, ненадмашни теоретичар позоришта и глуме, каже - позориште је празан простор. Е у том празном простору најбитнију улогу има текст. Тај

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

текст је писан као сођето у добрим драмама комедија дел арте када су током извођења типизирани глумци додавали своје креације и онда су ти комади били финализовани. И драме Драгана Копривице отварају могућност да се од типизираних ликова створе ликови који ће зрачити и значити са сцене, а такође и у литератури. Истичем још једну важну чињеницу, дуги низ година црногорска комедија је била везана за сеоске просторе. Углавном када су се писале комедије писане су за тај, или у најбољем случају за приградске просторе који су једном ногом у селу једном ногом у граду.

Драган Копривица је први урбани комедиограф у Црној Гори. Ми немамо по дефиницији много грађана. Треба да прође бар три кољена или 105 година да би неко био грађанин. Е, у том контексту Драган Копривица је први урбани комедиограф. Четири од осам објављених драма су досада одигране на један начин, на један од могућих начина. Та урбана комедија пресликана је и у једној од тв серија Ориђинали која је везана за Херцег Нови, а режирао је велики Живко Николић. Она би сада зазвучала боље него онда када је приказана. Ја очекујем од Драгана да још дубље уђе у систем о коме сам говорио на почетку а који га чини јединственом појавом у литератури Црне Горе.

Казивање о Комедијама Драгана Копривице Благота Ераковић је завршио предлогом да "драмски аматери из знаменитог Херцегновског позоришта " одиграју рецимо драму "Код адвоката"

Проф. др Драган Копривица

ЗАОКРУЖИВАЊЕ ЖАНРОВСКЕ РАЗЛИЧИТОСТИ

Књига драма је само пролазна станица за финални производ који се зове позоришна представа. Мало ко данас пише драме, у Црној Гори посебно, па можда због тога и ова књига добија мало више на значају.... Драмски текст "Код адвоката" биће урађен за ТВ ЦГ а режираће Горан Булајић. Играће сјајни Боро Стјепановић и Мирко Влаховић, повјерио је Копривица сајамској публици.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Снимање ће трајати петнаестак дана- почеће 15. августа и надам се да ћемо видјети сјајне креације ових глумаца. Била ми је част и задовољство што смо заједно присуствовали овој причи о једној књизи драма у Црној Гори, надам се причи која ће се чешће помињати, јер очекујем да ће и овај жанр у неком наредном периоду доживјети своје просвјетљење и да имамо све више младих људи-талентованих драмских писаца који ће показати да, поред осталих жанрова у Црној Гори, и драма као жанр има своје мјесто, свој значај и да ћемо на тај начин заокруживати ту жанровску разноликост и богатство чиме се, наравно, Црна Гора и одликује.

О Тргу од књиге:

Утисци су сјајни, првенствено што видим да поново организатори „Трга од књиге“ госпођа Невенка Митровић и сви који заједно с њом раде, живе за ову манифестацију. Поново постижете сјајне резултате; Трг је очигледно сваке вечери пун, много је поклоника писане ријечи и свих активности које се одвијају на овом заиста култивисаном простору у Херцег Новом.

Мислим да је „Трг од књиге“ сјајна манифестација, да сјајно пролази и да ће и ове године означити најбољим културна дешавања у Херцег Новом. Мислим такође да смо одмакли од подјела на ове и оне ствараоце. О томе могу да размишљају само они који не читају добро, уосталом ја се пишем као Црногорац, али нисам због тога бољи нити лошији писац. Нису то сигурно ни они који пребројавају колико има једних а колико других!

Наравно, сви они којима је до културе, до града Херцег Новог, треба само да честитају, да поздраве и да вам пожелеле да овако наставите и слиједећих година; мислим да је и ове године „Трг од књиге“ пун погодак.

24. 07. (петак)

ЈА САМ СЕ ЗАЉУБИШКА и НА ПАЛУБИ СТИХОВА

Дјечји дан на Тргу од књиге обојили су сјајном представом "Ја сам се заљубишка" прво глумци београдског – Пан-театра а потом програмом "На палуби стихова" аутор поетско-музичко-играчког колажа, глумац Дејан Ђоновић и његови пријатељи, дјеца из Боке и гости из Крушевца и београда, те учесници "Малих скала" чланови КСЦ "Диано"

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

...Наступили су Милица Ђаковић и Радмила Божовић; солисти: Јулија Трипковић и Зина Пусеп из Петровца, Кристина Кателан из Котора; рецитатори: Уна Лучић, Варвара Обрадовић, Нина Костић, Варја Ђокић, Јања и Миња Крстић, Лара и Огњен Ковачевић, Љубица и Саво Браловић и бенд "Бродска чистоћа" – Исидора Гргур, Нина Вујић, Варја и Данило Ђокић – неки из Боке и неки који су нам дошли у госте.

Похвала за организаторе који су свим учесницима обезбједили хладно слатно освјежење и друго послужење, а похвала и креаторима и реализаторима дјечјег дана на "Тргу од књиге"

**ПОМОРСКИ ЖИВОТ –
НА ЈЕДРЕЊАЦИМА И ПАРОБРОДИМА / Кап. Владо Ивелић**

Да ли неко можда од вас зна, која су то била четири највећа једра, на једрењаку типа брик, било је питање које је Никола Маловић, књижевник, приређивач овог издања и уредник едиције Бокеологија у издаваштву Књижаре Со поставио сајамској публици започињући тако занимљиву промоцију књиге, и увлачећи заинтересоване у жижу приче.

На корицама ове књиге, можете видјети композицију брика "Пијерино" прије него ли ће се насукати на Антилима, недалеко од Кубе. На њему је у том тренутку био капетан **Владо Ивелић**, и неколико моранара, који су били обољели од жуте грознице, а од које су многи потом умрли. Капетан Ивелић се се након овог бродолома, као убоги сиромаш, вратио у Европу, без игде ичега, и свој животни пут и поморску каријеру, наставио на паробродима аустријског Лојда.

Питање које сам поставио на почетку приче, није случајно, јер је поморац **Иво Визин**, родом из Прчања, на једрењаку типа брик, од 1852. до 1859. године, био први јужни Словен које је опловио свијет. дакле, четири главна једра на броду типа брик, зову се парокет, тринкет, габија доња и маистра. Сва та четири једра била су поцијепана од урагана, код рта Порна 1852. године, када је Визин покушао да оплови ово гробље бродова на најуклетијој тачки земаљске кугле, која се налази на југу Јужне Америке. Упркос томе, али и властитом искуству које је брижљиво биљежио, Владо Ивелић, је пуних 50 година бродило свјетским морима и океанима, и ипак до краја свог живота, хвалио једра.

Маловић се, припремајући ову књигу, чије је друго издање чекало пуних 76 година, нашао не само у улози писца истраживача, већ и приређивача, књижара и издавача, будући да је ово издање плод заједничког рада Књижаре Со и подгоричке Народне књиге. Маловић је нагласио, да "Поморски живот" представља историјску визуру с мора, са до сада најкомплетнијим описом класичног поморства, са свим

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

детаљима тог тешког заната или ти струке, што је чини атипичном, вриједном и потребном, како савременом читаоцу жељном истине и авантуре, тако и онима који би жељели проучавати минули живот.

Читалац напосто види једрењаке и терет, живот посаде, оскудни јеловник, опасности и буре, болести, бродоломе, типове пароброда, руте, конкретне градове и поморске ситуације, мора и океане, па и богате меније, необичне путнике, екстремне временске прилике, сударе, људске трагедије, почетке туризма, мореузе, ртове, острва, струје, навигацијске вјештине, ратове и маестрална сналажења у једној од најтежих професија под капом небеском. Мемоарско - путописна проза капетана Ивелића, нуди колекцију конкретних историјских слика с Јадрана, Медитерана и свих океана од друге половине 19. вијека до пред крај Првог свјетског рата, казао је Маловић..

ПРЕС ПРОМОЦИЈЕ НА ТРГУ ОД КЊИГЕ

Пријеподневне прес промоције организоване су и ове године у читаоници градске Библиотеке, а прилику са сусрет са новинарима искористили су PAIDEIA, београдски Филолошки факултет и подгорички Глигорије Дијак.

PAIDEIA – ПОБЕДНИК ЈЕ САМ/ Пауло Коељо

ПРВА САЈАМСКА ПРОМОЦИЈЕ У ГРАДУ ОД КЊИГЕ

Петар Живадиновић, директор и оснивач PAIDEI-e

Желим да захвалим библиотеци Херцег Нови што је организовала ову конференцију за штампу, и још више што из године у годину све боље организује овај сајам на Белависти.

Ми смо се пре десетак година борили да се сајам организује баш на оваквом месту и баш у организацији библиотеке; ми који смо себе сматрали издавачима књига, а не трговцима који продају сви све- књиге и лоше и добре, што је нажалост присутно на свим сајмовима и што најчешће не зависи од воље организатора. Но, констатујем само да је у сваком погледу овај сајам достојан најбољих регионалних сајмова у Црној Гори, и мислим да је боље организован од оних сајмова који се, нека ми опросте, припремају у Подгорици, и на које ја више не идем, с разлогом. То је доказ, дакле, да овај град не само да треба да има Трг од књиге него и да буде град књиге или град од књиге. Многи велики људи су овде живели, велики српски књижевници, филозофи, рецимо Бранко Лазаревић, Андрић и многи други и мислим да је Херцег Нови управо то заслужио - да буде град од књиге.

Дакле, "Paideia" са радошћу учествује на овом сајму, ове године нисмо имали неке велике подухвате да бисмо их издавачки представљали посебно,

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

али желим да вам кажем да је промоција најновијег романа Паула Коелја "Победник је сам" заправо прва сајамска промоција овог романа - ово је први сајам на коме га ми у Србији, Црној Гори и у региону представљамо...

...Коелjo, који је и сам на одређени начин припадао или припада свету шоу бизниса, славних, утицајних, моћних, је био у Кану претпрошле и прошле године и та сазнања која је стекао искористио је да напише књигу која се жанровски тешко може дефинисати. На први поглед то је хроника - 24 часа у Кану; све што се збива у Кану за 24 часа. У фокусу је неколико судбина, пре свега судбина главног јунака Игора - руског милионера или милијардера који - сад прелазимо у друго жанровско опредељење, покушава да врати изгубљену љубав и долази у Кан да убеди жену која га је напустила и удала се за светски познатог модног креатора, да му се врати. Пошто у томе не успева он одлази у серију убистава да се освети својој жени, или да се освети свима онима који су га осујетили у тој намери да врати велику љубав.

По тим одредницама, по начину на који се радња гради, по описима ситуација, по томе да има неколико убијених, да има истрага - нема сумње – ово је трилер. Ја бих рекао да је то, кад заборавимо жанровско одређење, пре свега роман о изгубљеној илузији; и то би био можда најбољи наслов, најбоља одредница овог романа зато што су, као што вам је познато, две ствари изгледа настањене у срцу сваког човека: жудња за моћи и жудња за славом...

Кан је прави вашар таштине, како би рекли, ја сам тамо био и познам тај свет релативно добро; све што је Коелjo написао у овом правом опису, чак каже да је желео да направи фотографску слику свог времена и зато је изабрао Кан, је мање-више тачно. Овај роман је пре критика вредности на којима почива западни свет, пре критика илузија и снова о срећи које гаје многи без обзира на своју вредност и критика потпуне испразности тог живота у свету гламура. Коелjo је то вама лепо објаснио на свом блогу пре петнаестак дана где је написао зашто је, условно речено, одговорио на питање зашто је написао овај роман: "Као што знате једна од честих тема у мојим књигама јесте значај цене коју треба платити за наше снове. Али, у којој мери се може манипулисати тим сновима? Током последњих деценија живели смо у култури која привилегује славу, новац и моћ и многи људи су били склони да поверују да су то истинске вредности које ваља следити. Сви морамо бити добитници али под тим се не подразумева да коначно добијемо оно што нам је у животу најважније; не подразумева се да је срећа најдивнији дар који нам судбина може пружити, овде и сада, уколико радимо оно што нас испуњава. Од нас се очекује да будемо добитници у материјалном смислу. Слава, утицај, фотографије у најпрестижним часописима. Очекује се да се понашамо као господари света; да ви морате достићи циљ који вам намеће друштво. Али, да ли ћете бити задовољни, да ли ћете бити усамљени, хоћете ли бити у миру са собом? Овај посесивни циклус никада не завршава, јер у моменту кад мислите да сте досегли свој циљ искрсава друга жеља која мора да буде задовољена. Убрзо пошто сам

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

написао књигу „Победник је сам“ светско финансијско тржиште се урушило. Да ли ће нас то поново вратити стварним вредностима?“-пита се Коељо.“Одиста не знам“-одговара. “Оно што знам јесте да више не смемо допустити да се манипулише нашим сновима, као што се дешава појединим јунацима у мојој књизи“.

Пошто је по свему различит од других Коељевих романа, сем што бира тему која је универзална, обрађује је као што је неизбежно у роману приказујући конкретне судбине конкретних људи, наравно и фикције...он нам даје слику вредности које су се потпуно урушиле. Једну конверзију вредности у којој оно што је људско и стварно јесте последње у хијерархији вредности, а оно што је нељудско, нестварно, непотребно јесте у самоме врху....

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА - БЕОГРАД

Проф. др Александра Вранеш

Стваралачки чин условљаван је начином реализације и дистрибуције идеја, њиховом општом доступношћу. У име доступности резултата научноистраживачког и педагошког рада својих својих наставника Филолошки факултет Универзитета у Београду ове године први пут учествује на Тргу од кеиге, културно-уметничкој манифестацији запаженог међународног угледа. У име декана Филолошког факултета пр. др Слободана Грубачића, наставника и студената овог факултета, професору доктору Дарку Танасковићу и мени, чини задовољство да вас поздравимо и подстакнемо вас да обратите пажњу на ширину и примерени квалитет издавачког захвата ове вискообразовне установе.

Наука о језику и наука о књижевности од зачетака високог образовања у Србији, чији смо двестогодишњи успон свечано обележили прошле године, привлачни су бројним угледним издавачима; Филолошки факултет стаје раме уз раме са њима. Са својих шест хиљада активних и око десет хиљада присутних студената - од око осамдесет хиљада студената Универзитета у Београду, са 16 катедара и 31 наставном групом на којима се изучава 30 језика и припадајућих књижевности као и библиотекарство и информатика, Филолошки факултет располаже научним и наставним потенцијалом и, што је најважније, подстицајем да развија издавачку делатност.

Филолошки факултет, као што можете видети на штанду који је, захваљујући љубазности домаћина-колегинице Невенке Митровић и градске библиотеке, лоциран између наше најлепше и најбоље издавачке куће које су нас неговале и у одрастању и у научном овладавању - дакле „Нолита“ и „Креативног центра“, представља своју издавачку продукцију која се састоји од следећих категорија:

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

оригинални научни радови из области науке о језику и науке о књижевности, затим прегледне научне студије, уџбеничка литература, зборници радова са научних скупова, хрестоматије, преводи, научна периодика, публикације које представљају издања различитих семинара и публикације које прате наставни план и нове планове који се тек развијају.

Што се тиче оригиналних научних радова из области науке о језику надам се да ћете запазити књиге „Увид у контрастирање језика“ колегинице Радмиле Ђорђевић, „Синтаксу италијанског језика“ колегинице колегинице Гордане Терић, „Стандардизацију енглеског језика“ Светлане Стојић, затим књиге „Новела о радном човеку“ и „Стари Јапан“ колегинице Љиљане Марковић. Што се тиче оригиналних научних радова из области науке о књижевности желим да вам скренем пажњу на књигу Далибора Солдатића „Прилози за теорију новог хиспаноамеричког романа“, на књигу Вучине Раичевића „Лексика и семантизација“, затим „Семантика и прагматика исказа-фокусна перспектива украјинске књижевности“ Људмиле Поповић и читав низ других студија. Прегледне научне студије, попут студија Гордане Терић и Јулијане Вучо, налазе се такође на штанду Филолошког факултета. Уџбеничка литература је веома бројна и она се развија и у правцу самих уџбеника који просто прате наше наставне програме, и формирања различитих практикума и збирки тестова, тако да би ваљало обратити пажњу и на оне публикације које прате можда језике који су мање заступљени у Црној Гори у наставним плановима. Сигурно да би ваљало обратити пажњу на књигу колеге Радослава Пушића „Кинески језик“ и на бројне друге публикације које могу користити и развијању науке на црногорском универзитету.

Овом приликом и ове године по први пут Филолошки факултет се осмелио и да покрене једну названу „Од слова до снова“, која треба да омогући учење страних језика а намењена је деци најмлађег узраста. То је једна сликовница која представља илустрацију приче Јекатарине Корњејеве-руске ауторке која је окренута употпуности деци. Она у потпуности искаче из издавачкога плана Филолошког факултета јер то је двојезично издање што код нас баш није уобичајно и што се по први пут Филолошки факултет као високообразовна установа окреће дечјој популацији, сматрајући да се у учењу страних језика најбољи резултати постижу управо у најмлађем узрасту.

Бројни су зборници радова са научних скупова, како оних са предметном орјентацијом-у том смислу да они прате научне скупове који имају одређену тему. Ове године већ припремамо зборник резимеа чија је тема „Етика у науци и књижевности“, док смо предходних година имали зборнике радова „Деца и библиотеке“ или „Проблеми сарадње националних установа културе“ итд. Или су пак били персонално орјентисани као што је, на примјер већ овдје заступљен и промовисан, зборник радова уредника пр. Слободана Грубачића „Дух и разумевање“-посвећен професору Николи Милошевићу, или су пак зборници радова пригодном одређенога јубилеја-на примјер 75-годишњице трајања катедре за англистику Филолошког

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

факултета, или неких других катедара-катедре за славистику, били направљени. Филолошки факултет по природи ствари, док проучава тридесетак страних језика и припадајућих им књижевности, нарочито полаже пажњу на превођење и објављује и преводе страних књижевних дела, тако да ће и овом приликом, захваљујући љубазности градске библиотеке, бити представљени преводи Јасунарија Кавабате које је начинила колегиница Љиљана Марковић.

Посебно се објављују публикације које прате такозване акредитоване семинаре намењене наставницима у средњим и основним школама, и намењене библиотекарима тако да међу тим зборницима можемо навести два зборника радова: „Школски библиотекар-сарадник у настави“ и „Савремена школска библиотека“, и рећи да је око две и по хиљаде наставника и библиотекара већ стекло лиценцу захваљујући том широком кругу деловања Филолошког факултета.

Једна од најважнијих издавачких области Филолошког факултета свакако је научна периодика и публикације које су свима вама добро знане и које имају вишедеценијско трајање, као и оне које се тек рађају или које се можда у овим, финансијски тешким и оптерећујућим, веменима понекад спотичу па можда и немају континуитет излажења, али то не значи да се оно прекида. Међу нашим периодичним публикацијама су „Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор“, „Анали Филолошког факултета“ чија следећа свеска, након бројних материјалних спотицања треба да садржи и библиографије свих наставника и сарадника Филолошког факултета, затим „Филолошки преглед“, часопис „Славистика“ и часопис „Живи језик“. Тако ће Филолошки факултет од ове школске године развијати наставни план који је наше министарство већ акредитовало, и који по први пут треба да представља обједињен научно – наставни наступ два универзитета-универзитета у Орлеану и универзитета у Београду. То је мастер план који ће омогућавати мастер студије и за пословне комуникације на енглеском и француском језику, те нам је задовољство да кажемо да ћемо се на следећем сајму, надамо се, појавити и са публикацијама које прате реализацију овога наставног плана.

Филолошки факултет својим издањима читаоцима нуди разноврсност тема, озбиљност научног приступа, слободу изражавања, личну одговорност научног радника, естетски и етички сензибилитет свих учесника у настанку једне књиге. У жељи да у изложеним и другим књигама понуђено знање буде размењивано, поређено, критиковано, апсорбовано и уграђивано у нова научна дела, надамо се да ћете и ви, као делатници из других медија, помоћи и Филолошком факултету и читаоцима, да се информација о овде предоченим издањима учини што шире доступном.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Проф. др Дарко Танасковић:

Мени је посебно драго што имам прилику да кажем нешто о нашим издањима баш овде у Херцег Новом, јер издавачка делатност Филолошког факултета је у почетку настала из једне преке потребе. Наиме, било је уочљиво да се студија, пре свега, докторске дисертације из области језика и књижевности-односно филологије у ширем смислу, веома тешко објављују, зато што нису комерцијалне и зато што заправо никада нису занимале ширу читалачку публику и тржиште. А с обзиром на то-говорим сасвим прагматично, да рецимо избор и звање ванредног професора подразумева да доценту буде објављена и докторска дисертација, многе колеге са Филолошког факултета једноставно нису могле напредовати у каријери, иако су имали све квалитете, зато што нису могли објавити своје докторске

дисертације. Онда се на Филолошком факултету пре много година дошло на идеју да се образује једна библиотека, едиција „Монографије“ и да се, уз периодичне публикације, почну у режији Филолошког факултета издавати докторске дисертације његових наставника; и тако је то кренуло.

Међу људима најзаслужнијим за покретање ове едиције „Монографије“ био је један рођени новљанин-мој драги пријатељ и колега, покојни **проф. др Срђан Мусић**. Докторска дисертација др Срђана Мусића „Романизми у северозападној Боки Которској“ - веома занимљива и данас актуелна студија, била је једна од првих објављених докторских дисертација у тој едицији чији је он, поред осталог, био и један од покретача. Касније се та издавачка делатност развила, а међу објављеним књигама у издањима Филолошког факултета има неких које су на читавом простору предходне Југославије од фундаменталног значаја у појединим научним областима; неке од њих се налазе и овде.

Како издавати научне књиге?

То је проблем свих универзитета на свету и постоји више модела организовања издавачке делатности на универзитетима. На великим универзитетима као што је београдски врло је тешко постићи оно што би можда било идеално, а то је да се на нивоу универзитета оснује издавачки центар који би заправо био издавачко предузеће универзитета који би имао и своју штампарију, односно у данашње време свој компјутерски

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

центар итд. све оно што представља једну издавачку кућу. Затим где би се сливала средства за издавање публикација и наравно где би се онда слила и сва памет и сви резултати универзитета и, кроз једну ригорозну селекцију, били представљани широј јавности.

Код нас, наравно, никада није било могућности-из познатих организационих и других разлога, да се оформи један такав центар чисто у физичком смислу, затим средстава никада није дотицало довољно да би се таква делатност могла на нивоу универзитета организовати, а памети је-као што знате, увек било и одвише тако да се врло тешко могло договорити шта би требало објављивати. Дакле, то је напуштено практично, без обзира на то што је могло изгледати као оптимално решење и онда су се факултети почели довијати како је који могао.

Наш факултет, срећом, спада међу оне који су успели да осмисле своју издавачку делатност на такав начин да она сада већ представља озбиљну продукцију у области језика, књижевности и филологије и види се да је из оне првобитне идеје о објављивању монографија наставника Филолошког факултета се дошло до нечега што сматрам значајним у томе што иде потпуно у корак са временом, и мислим да ће се и на неким другим факултетима кренути овим путем поготово на факултетима хуманистичких наука. Не само зато што смо притиснути конкуренцијом комерцијалног издаваштва, које прети да угуши вредну издавачку делатност, већ и зато што се сада после периода одређене уске специјализованости и теоријског догматизма који је постојао у већини области бављења хуманистичким наукама улази у једну-ја је називам, условно речено, посттеоријску фазу реафирмисања целовитог цивилизацијског приступа феноменима којима се ми бавимо: како језика, књижевности и културе. У том смислу структура издавачке делатности Филолошког факултета-што се може видети по насловима ових дела, и дела која овде нису јер ово је само један мали део продукције Филолошког факултета, представља заправо отелотворење, материјализацију реафирмисања филологије као нечега што се ја усуђујем да назовем неофилологијом; односно филологијом у новом, неки би рекли постмодерном кључу, мада ја не волим тај термин - постмодерно јер он не означава ништа - он говори да знамо шта је била модерна а да не знамо шта се сада дешава. У том смислу ова издавачка делатност иде ка једној синтези, ако се узме у целини, у свим овим сегментима о којима је колегиница Вранеш говорила, који по мени показују пут којим хуманистичке науке данас иду.

И управо то што је она преживела сва искушења и што се ево први пут самостално представила на једном угледном сајму књига-као што је овај у Херцег Новом, говори да смо ту на правом путу и да заправо, поред генерација ишколованих студената, поред тога што су стасали многи научници и угледни културни прегаоци на нашем факултету, ова издавачка делатност сама по себи и у целини својој представља један драгоцен резултат, по мени, оправдане орјентације на одржавање филолошког концепта приступа језику, књижевности и култури јер је тај филолошки концепт сада обогаћен и освежен научним резултатима из разних

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

специјалистичких области поново у том најширем, да кажем-људском, хуманистичком хоризонту који нам је толико потребан, потврдио своју оправданост.

Када о томе говоримо ја онда видим ово представљање на сајму у Херцег Новом, на Тргу од књиге наше куће, и као више од једноставног представљања наших издавачких резултата као једну културну чињеницу која ће и за нас бити охрабрујућа, а надам се и за оне који су видјели наше књиге, без илузија да ће ту бити неких великих преокрета, као што је говорио и професор Ратко Божовић-јер не живимо у времену књиге, ипак представља велико охрабрење.

О Тргу од књиге

На крају бих рекао нешто што може изгледати куртоазно, али вас молим да тако не схватите-јер заиста то тако не осећам: сматрам да је управо Херцег Нови, нимало случајно, већ некаквим промислом, одабран за град у коме је Филолошки факултет дошао у прилику да на овакав начин представи своју издавачку делатност, за коју- понављам, тврдим да није само издавачка делатност већ и нешто више од тога; одређена мисија у култури. Наиме, ваш град својом урбаном, својом културном сложености, комплексношћу и богатством а, изнад свега, својом људском комплексношћу и богатством, веома се успешно одупире разним кратковидним и једноумним поједностављењима која се представљају као истина, са великим И. И зато мислим да управо у овоме граду, који зрачи том својом мисијом отворености на све четири стране света, мисијом која обогаћује а не осиромашује ово наше време, која-као таква не наилази увек на разумевање, али која ће сигурно претрајати, као што је претрајала и наша издавачка делатност; ваш град завређује нашу захвалност али, исто тако, и подршку кроз будућу културну сарадњу са надом да ће и за шире окружење постати или остати оно што је био, а то је луча, да кажемо једна „луча микрокосма“ једнога микрокосмоса у коме се крећемо а уствари једнога света који таквим деловањем можемо учинити великим.

ГЛИГОРИЈЕ ДИЈАК : ШВЕДСКИ ТИГАР/ Звонимир Поповић

Издавачка кућа "Глигорије Дијак" обезбједила је прес материјал и тако промовисала роман "Шведски тигар", аутора **Звонимира Поповића**.

Овај роман, представља трећи дио Поповићеве трилогије, сваременог шведског писца српског поријекла и књижевног билингвисте. Његово књижевно дјело, спојило је скандинавски сјевер са балкански југом, чинећи тако снажан мост између два менталитета, двије културе. Овај роман представља побуну против тоталитарног режима, који меље људске душе и карактере, а списатељево мајсторство најбоље илиструју мале, пероферне сцене и сликање епизодних улога, наведено је у прес материјалу.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Иначе, роман којег "Глигорије Дијак" препоручује читаоцима, говори о људима, које је бивша југословенска тајна служба упућивала у шведска предузећа, да би шпијунирали о свему што њихови земљаци раде у иностранству, но кафкијански дух теретњака, који јуре с товарима мокрог пијеска, да би ућуткали нептријатне свједоке, тек је дио заплета.

Према оцјени књижевнице **Босиљке Пушић**, иако су у овом роману присутна три временска нивоа - вријеме завршетка Другог свјетског рата, вријеме масовног одлажења наше радне снаге на рад у иностранство седамдесетих година и вријеме почетка 21. вијека, Звонимир Поповић је чврстом композицијом, ова три временска нивоа, преплео у складну и глатку плетеницу без чворова. Она је додала и то, да сви поменути временски нивои сликају паклену јаву, у којој и сваки појединац носи и свој сопствени пакао.

"Шведски тигар" је позив на буђење из учмалог сна самозадовољства поручују из издавачке куће " Глигорије Дијак".

Анкета... АНКЕТА ... Анкета ... АНКЕТА ... Анкета

Игор Миковић –дипл. електроинжињер:

Нашао сам неке интересантне наслове, али имам и замјерки.Нема неких класичних писаца;нема Набокова,нема Мирослава Антића, врло је мало српских писаца.Углавном су ту популарне књиге које су тренутно актуелне, али у суштини- није лоше.

За себе сам изабрао Роберта Музила-„Човек без особина“-најбољи роман икада написан човјечјом руком.

Борис Марковић – економиста:

„Трг од књиге“ је предивна манифестација-атмосфера је јединствена.Када је ријеч о понуди књига,из мог домена који ја пратим-научне фантастике има добрих наслова.

Нисам имао задовољство да пратим програме и промоције, али видим да су разноврсни и изузетно добро осмишљени.

туриста из Македоније:

Нисам одавде и баш ми је интересантно да нађем неку српску или црногорску књигу,тако да је ОК. Понуда је тако-тако, ништа специјално али може се наћи нешто интересантно.Нисам имао прилику да пратим програме јер сам тек стигао у ваш град.

Јасмина Коњевић – архитекта:

Супер је, ја се увек одушевим овде, само се погубим.Пошто смо дошли са дјецом, прво њима дамо оно што њих занима, онда их оставимо на степеништу да гледају књиге, а ми онда тражимо нешто за нас.Има стварно супер ствари и повољне су цене, мада је велика разлика од штанда до штанда.

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ КЊИГА- ТРГ ОД КЊИГЕ 2009. ГОДИНЕ
Бирајте друштво, дружите се са књигама.

Новаковић –професор из Подгорице:

Ја сам тек сада закорачио на овај сајам и видим да ћу понијети најбоље утиске у Подгорицу. Све је опремљено на један отмен и савремен начин презентирања свега овога - од дизајна, до свега онога што чини најљепшим сличне манифестације, а у овом граду посебно налазим за потребно да се увек овако одржавају. Већ смо нешто трговали за дјецу, ја сам поклоник овога свега и сигурно бих и другима предложио да дођу, јер књига је нешто чему се морамо вратити. Заиста је лијепо и „кад имате под главом књигу-да је чак не читате“-да то мало једноставније кажем.

Ја сам узео доста тих књига и читам, али препоручио бих да се млади што више ангажују; мада се они враћају књизи јер види се да се без ње не може.

Много је лијепо све осмишљено и опремљено и то је оно што младе сигурно и привлачи.

Ивана, правник из Београда

Ја волим сајмове књига, и онај велики у Београду и овај у Херцег Новом на коме сам и досада била редован посетилац. Права књига увек нађе читаоца, а добар читалац своју књигу. То је мој одговор на питање каква је понуда. Цене, па понека издања су јефтинија, нека опет скупља... само треба тражити. Имате најлепши свод за Трг од књиге !

Новаковић –професор из Подгорице:

Ја сам тек сада закорачио на овај сајам и видим да ћу понијети најбоље утиске у Подгорицу. Све је опремљено на један отмен и савремен начин презентирања свега овога - од дизајна, до свега онога што чини најљепшим сличне манифестације, а у овом граду посебно налазим за потребно да се увек овако одржавају. Већ смо нешто трговали за дјецу, ја сам поклоник овога свега и сигурно бих и другима предложио да дођу, јер књига је нешто чему се морамо вратити. Заиста је лијепо и „кад имате под главом књигу-да је чак не читате“-да то мало једноставније кажем.

Ја сам узео доста тих књига и читам, али препоручио бих да се млади што више ангажују; мада се они враћају књизи јер види се да се без ње не може.

Много је лијепо све осмишљено и опремљено и то је оно што младе сигурно и привлачи.

Ивана, правник из Београда

Ја волим сајмове књига, и онај велики у Београду и овај у Херцег Новом на коме сам и досада била редован посетилац. Права књига увек нађе читаоца, а добар читалац своју књигу. То је мој одговор на питање каква је понуда. Цене, па понека издања су јефтинија, нека опет скупља... само треба тражити. Имате најлепши свод за Трг од књиге !

Анкета... АНКЕТА ... Анкета ... АНКЕТА ... Анкета